

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Ekonomická fakulta

Katedra účetnictví a financí

Diplomová práce

Daňové dopady tzv. švarcsystému

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Václav Boněk

Autor:

Bc. Zuzana Strnadová

2014

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Zuzana STRNADOVÁ**
Osobní číslo: **E12715**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Účetnictví a finanční řízení podniku**
Název tématu: **Daňové dopady tzv. švarcsystému**
Zadávací katedra: **Katedra účetnictví a financí**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Popsat důvody vzniku tzv. švarcsystému, zhodnotit právní pohled na tento fenomén v ČR (i ve srovnání s jinými státy). Analyzovat, jaké daňové dopady na "zaměstnavatele", na "podnikatele" i na veřejné rozpočty má využití švarcsystému.

Metodický postup:

1. Co to je tzv. švarcsystém, kdy a jak vznikl
2. Jaké výhody pro "zaměstnance" a "zaměstnavatele" švarcsystém přináší
3. Legislativní úprava z hlediska pracovněprávních a mzdových předpisů, její vývoj
4. Legislativní úprava z hlediska daňových předpisů, její vývoj
5. Vývoj judikatury Nejvyššího správního soudu a Ústavního soudu, pokud se týká tzv. švarcsystému
6. Daňové dopady (včetně pojistného) v konkrétních modelových případech
7. Souvislost rozsahu švarcsystému s paušálními výdaji
8. Rozsah soukromých podnikatelů (živnostníků) v ČR ve srovnání s jinými zeměmi
9. Předpokládaný rozsah švarcsystému v ČR, jeho dopad na veřejné rozpočty
10. Příklady z jiných zemí (např. Rakouska)
11. Možnosti řešení

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: 50 - 60 stran

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Brychta, I., I. Macháček a M. Děrgel. Daně z příjmů. Praha: Wolters Kluwer, 2012. 156 s. ISBN 978-80-7357-730-8.

Dušek, Jiří. Daně z příjmů. Praha: Grada Publishing. 2012. 224 s. ISBN 978-80-247-4274-8.

Pelc, Vladimír a Petr Pelech. Daně z příjmů s komentářem. Olomouc: Anag, 2012. 1080 s. ISBN 978-80-7263-742-3.

Komentář k § 2 odst. 7 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů.

Komentář k § 8 odst. 3 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád.

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, včetně důvodových zpráv k němu a k jeho změnám

Zákon č. 262/2006 Sb. Zákoník práce a související předpisy

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Václav Boněk

Katedra účetnictví a financí

Datum zadání diplomové práce:

1. února 2013

Termín odevzdání diplomové práce:

15. dubna 2014

doc. Ing. Ladislav Rolínek, Ph.D.

děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentská 13 (1)
370 05 České Budějovice

doc. Ing. Milan Jílek, Ph.D.

vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 1. února 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Lišově dne 2. dubna 2014,

.....
Bc. Zuzana Strnadová

Poděkování

Velmi děkuji vedoucímu práce Ing. Václavu Boňkovi za odbornou pomoc, cenné rady a metodické vedení při zpracování této práce.

Obsah

1	ÚVOD	4
2	CO JE ŠVARCSYSTÉM, KDY A JAK VZNIKL	6
2.1	DEFINICE ŠVARCSYSTÉMU	7
2.2	ZNAKY ŠVARCSYSTÉMU	8
2.2.1	<i>Výkon činnosti jménem firmy</i>	8
2.2.2	<i>Pravidelné a stejné odměny</i>	9
2.2.3	<i>Dlouhodobý anebo soustavný výkon činnosti</i>	9
2.2.4	<i>Pracovní nástroje zaměstnavatele a stanovená pracovní doba</i>	9
2.2.5	<i>Vztah nadřízenosti a podřízenosti, odpovědnost</i>	10
3	JAKÉ VÝHODY PRO „ZAMĚSTNANCE“ A „ZAMĚSTNAVATELE“ ŠVARCSYSTÉM PŘINÁŠÍ.....	11
3.1	VÝHODY PRO ZAMĚSTNAVATELE	11
3.2	VÝHODY A NEVÝHODY PRO ZAMĚSTNANCE	12
4	LEGISLATIVNÍ ÚPRAVA ŠVARCSYSTÉMU A JEJÍ VÝVOJ	13
4.1	PRACOVNĚPRÁVNÍ ÚPRAVA A JEJÍ VÝVOJ	13
4.2	LEGISLATIVNÍ ÚPRAVA Z HLEDISKA DAŇOVÝCH PŘEDPISŮ	16
4.2.1	<i>Příjmy ze závislé činnosti a funkční požitky.....</i>	17
4.2.2	<i>Příjmy z podnikání a z jiné samostatné výdělečné činnosti</i>	17
4.2.3	<i>Solidární zvýšení daně</i>	19
4.3	JUDIKATURA NEJVYŠŠÍHO SPRÁVNÍHO SOUDU A ÚSTAVNÍHO SOUDU.....	20
4.3.1	<i>Rozhodnutí Ústavního soudu ČR</i>	20
4.3.2	<i>Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ČR</i>	22
4.4	SOCIÁLNÍ POJIŠTĚNÍ.....	26
4.4.1	<i>Sociální pojištění u zaměstnanců</i>	26
4.4.2	<i>Sociální pojištění u OSVČ</i>	27

4.5	ZDRAVOTNÍ POJIŠTĚNÍ.....	28
5	DAŇOVÉ DOPADY V KONKRÉTNÍCH MODELOVÝCH PŘÍPÁDECH.....	29
5.1	KOMPARACE PŘÍJMŮ VEŘEJNÝCH ROZPOČTŮ V MODELOVÝCH PŘÍKLADECH	29
5.2	POROVNÁNÍ ČISTÝCH PŘÍJMŮ JEDNOTLIVÝCH SUBJEKTŮ	35
5.3	POROVNÁNÍ NÁKLADŮ ZAMĚSTNAVATELE PŘI SKUTEČNÉM A SIMULOVANÉM PRACOVNÍM VZTAHU	36
5.4	ZHODNOCENÍ.....	38
6	SOUVISLOST ROZSAHU ŠVARCSYSTÉMU S PAUŠÁLNÍMI VÝDAJI	39
7	PŘEDPOKLÁDANÝ ROZSAH ŠVARCSYSTÉMU V ČR, JEHO DOPAD NA STÁTNÍ ROZPOČET	42
7.1	ANALÝZA INKASA DANĚ Z PŘÍJMŮ ZE ZÁVISLÉ ČINNOSTI	42
7.2	ANALÝZA INKASA DANĚ Z PŘÍJMŮ POPLATNÍKŮ PODÁVAJÍCÍCH PŘIZNÁNÍ	43
8	PŘÍKLADY Z JINÝCH ZEMÍ	45
8.1	SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO	45
8.2	RAKOUSKO.....	46
8.3	FRANCIE	47
8.4	ZHODNOCENÍ.....	47
9	ROZSAH SOUKROMÝCH PODNIKATELŮ (ŽIVNOSTNÍKŮ) V ČR VE SROVNÁNÍ S JINÝMI ZEMĚMI.....	48
10	MOŽNOSTI ŘEŠENÍ	51
10.1	ZÁKAZ ŠVARCSYSTÉMU.....	51
10.2	LEGALIZACE ŠVARCSYSTÉMU PŘI ZACHOVÁNÍ SOUČASNÉ MÍRY ZDANĚNÍ.....	52
10.3	LEGALIZACE ŠVARCSYSTÉMU PŘI ÚPRAVĚ ODVODOVÉ POVINNOSTI.....	53
	10.3.1 Přiblížení daňových a vyměřovacích základů.....	53
	10.3.2 Úprava sazeb	55
10.4	ZHODNOCENÍ.....	56
11	ZÁVĚR.....	58
12	SUMMARY AND KEYWORDS	61

13	SEZNAM LITERATURY	63
14	SEZNAM TABULEK	66
15	SEZNAM GRAFŮ.....	66
16	SEZNAM PŘÍLOH	67

1 Úvod

Švarcsystém se v České republice vyskytuje již od jejího vzniku. Tato problematika je protkána mnoha právními normami, v žádné však slovo „švarcsystém“ nebo jeho definici nenalezneme. Každý má na systém tzv. zaměstnávání na živnostenský list svůj názor a toto téma je hojně diskutováno. Souznění v náhledu na švarcsystém se nevyskytuje ani mezi politiky. Některé politické strany švarcsystém jako problém nevidí a klidně by jej legalizovaly. Jiné by současný zákaz ještě zpřísnily. Rozporuplný je také postoj soudů k výkonu zastřené závislé činnosti.

Většina občanů by švarcsystém dokázala definovat v základní rovině. Ví, že se jedná o nelegální činnost, která přináší úspory zaměstnanci i zaměstnavateli. Dále tuší, že simulovaný zaměstnanec přichází o výhody plynoucí ze zákoníku práce, ale získá vyšší příjem díky nižšímu zdanění. Problematika švarcsystému je však velmi rozsáhlá a jeho vymezení se týká mnoha právních norem a judikatur soudů. Vychází z pojmu závislé práce, jejíž znaky jsou analyzovány při rozhodování o výkonu švarcsystému.

Téma daňových dopadů tzv. švarcsystému jsem si vybrala právě z důvodu jeho aktuálnosti. V době, kdy vláda hledá úspory pro státní výdaje, rozhodla jsem se analyzovat, jak by se mohly zvýšit příjmy veřejných rozpočtů v rámci zdanění závislé a podnikatelské činnosti.

Cílem mé diplomové práce je zhodnocení právního pohledu na švarcsystém z hlediska platné legislativy včetně komparace s vybranými státy a porovnání daňových dopadů na zaměstnavatele, podnikatele i na veřejné rozpočty při využití tohoto systému. Pokusím se navrhnout přijatelné řešení jak pro stát, tak i podnikatele a veřejnost.

Nejprve se zaměřím na podstatu švarcsystému. Vysvětlím, jak a kdy vznikl a vymežím jeho znaky. Znaky švarcsystému jsou definovány na základě výkladu závislé práce z hlediska zákona o zaměstnanosti, zákoníku práce a zákona o daních z příjmů. Výhodnost pro zaměstnavatele a zaměstnance při využití švarcsystému je popsána ve třetí kapitole.

Rozsáhlou část této práce zabírá analýza legislativy a její vývoj. Popisují vývoj pracovněprávní úpravy z hlediska zákona o zaměstnanosti a zákoníku práce. Dále se věnují legislativní úpravě v rámci daňových předpisů. Nakonec se zaměřují na rozbor judikatury Nejvyššího správního soudu a Ústavního soudu. Zde analyzují některé významné judikáty a porovnávají vývoj judikatury z hlediska sporů s daňovou správou. Poslední část této kapitoly je zaměřena na porovnání sociálního a zdravotního pojištění.

Pátá kapitola je věnována analýze daňových dopadů v konkrétních modelových případech. Je zde konstruován dopad simulovaných vztahů do veřejných rozpočtů, zahrnující analýzu struktury veřejných příjmů z hlediska poplatníka. V této části také porovnávám čisté příjmy jednotlivých subjektů a náklady zaměstnavatele při skutečném a simulovaném pracovním vztahu.

V šesté kapitole uvádím souvislost rozsahu švarcsystému s paušálními výdaji. Zde také popisují vývoj sazeb paušálních výdajů a provádím komparaci počtu živnostníků a zaměstnanců na tisíc obyvatel České republiky.

Po této kapitole následuje část, kde se snažím určit předpokládaný rozsah švarcsystému v České republice a jeho dopad na státní rozpočet prostřednictvím analýzy inkasa daně z příjmů z jednotlivých dílčích základů.

Příklady ze Spolkové republiky Německo, Rakouska a Francie jsou uvedeny v osmé kapitole. Je zde stručně charakterizován způsob zdanění zaměstnanců a podnikatelů v těchto zemích. Názorné porovnání množství živnostníků v České republice a vybraných státech Evropy je shrnuto v následující kapitole.

Poslední část práce je věnována možností řešení problému švarcsystému. V této kapitole jsou naznačeny a zhodnoceny jednotlivé situace, které by mohly nastat při striktním zákazu a legalizaci švarcsystému. Následuje zhodnocení a doporučení jedné z možných variant.

Ke zpracování diplomové práce byla použita současná odborná literatura, právní normy a internetové zdroje.

2 Co je švarcsystém, kdy a jak vznikl

Každý podnikatel se snaží zajistit efektivní fungování svého podniku například tím, že snižuje náklady, inovuje či optimalizuje svou daňovou povinnost. Jak ale ušetřit na mzdových nákladech, kde existuje plno povinných odvodů? Na to přišel již v devadesátých letech podnikatel Miroslav Švarc.

Tento benešovský podnikatel vymyslel na počátku 90. let způsob, jak ušetřit na sociálním a zdravotním pojištění. Využil nedokonalosti zákona a všechny své zaměstnance propustil. Poté je nechal převést na osoby samostatně výdělečně činné, s nimiž pak uzavřel dodavatelské smlouvy. Tyto osoby však vykonávaly dále závislou činnost. Zbavil se tak nejen povinných odvodů na pojištění, ale také závazků, které mu plynou ze zákoníku práce a minimalizoval administrativní náročnost.

Miroslav Švarc¹ ovšem popírá, že by daný systém vymyslel: *“Ano, já vlastně systém zaměstnávání na smlouvu o dílo nevymyslel. To nebyl žádný můj vynález, jen jsem po revoluci stále pokračoval v tom, k čemu jsem byl nucen ještě za předchozího režimu.”* Živnost si totiž založil již na začátku roku 1989, kdy však nesměl nikoho zaměstnávat, protože to bylo tehdejším systémem považováno za vykořisťování člověka člověkem. (Štětka, 2012)

Systém zaměstnávání na živnostenský list začalo využívat stále více podnikatelů, což způsobilo výpadek příjmu státního rozpočtu. Z tohoto důvodu byl švarcsystém roku 1991 zakázán novelou o zaměstnanosti a zákaz převzal zákoník práce, kde bylo v § 3 uvedeno, že závislá práce může být vykonávána výlučně v pracovněprávním vztahu.

¹ *Firma Švarc, s.r.o. díky praktikování švarcsystému neskutečně rychle rostla a prosperovala, po zákazu švarcsystému a nepovedené investici do mrakodrapu v Praze však zkrachovala. Miroslav Švarc byl dokonce odsouzen na tři roky do vězení za porušení pracovněprávních předpisů, únik odvodů z mezd a neplacení příspěvků na zdravotní a sociální pojištění zaměstnanců.*

2.1 Definice švarcsystému

Nejprve musíme blíže specifikovat, jak může podnikatel zabezpečit výkon své činnosti. Existují nejméně čtyři druhy velmi podobných praktik, u nichž je těžké rozlišit, o kterou se v daném případě jedná:

- činnost zabezpečuje zaměstnanec v pracovněprávním poměru,
- činnost je outsourcována,
- zakázka je provedena prostřednictvím tzv. subdodávky,
- podnikatel využívá švarcsystém.

Využití prvních tří způsobů k zabezpečení podnikatelské činnosti je legální. Zaměstnanec plní své povinnosti vůči zaměstnavateli a je mu za to vyplácena odměna. Jejich vztah je dán zákoníkem práce.

Outsourcing je proces, při němž firma převádí výkon vedlejších činností ze své interní struktury na externího dodavatele, který má danou činnost jako hlavní náplň práce. Podnikatel se může zaměřit na výkon hlavní činnosti. Využití tohoto typu zajištění podnikatelského procesu se využívá zejména pro činnosti jako je vedení účetnictví, úklid, správa počítačového systému a mnoho dalších.

Pokud není podnikatel schopen zajistit splnění svých závazků prostřednictvím vlastních zaměstnanců, může využít pomoci tzv. subdodavatele. Na rozdíl od outsourcingu se zde jedná o činnost, která je pro oba podnikatele jejich hlavní činností. V případě, že tyto subdodávky dosáhnou určité úrovně nebo začnou vykazovat znaky závislé práce, jedná se již o zakázaný švarcsystém. (Doležálek, 2008)

Za švarcsystém je označován případ, kdy je činnost vykonávána na základě smlouvy mezi podnikatelem a osobou samostatně výdělečně činnou (dále OSVČ), která ovšem vykazuje znaky závislé práce. Jde tedy o situaci tzv. „zaměstnání na živnostenský list“, kdy je určitá pracovní činnost vykonávána na základě obchodněprávního vztahu. (Odbor legislativy, informací a poradenství Hospodářské komory České republiky, 2012)

2.2 Znaký švarcsystému

Zákoník práce č. 262/2006 Sb. účinný od roku 2012 zakazuje provádět závislou práci jinak než v rámci pracovněprávního vztahu, tzn. buď jako zaměstnanec nebo na základě dohody konané mimo pracovní poměr, tj. dohoda o pracovní činnosti nebo dohoda o provedení práce. Podle zákona o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb. se švarcsystému dopouští každá firma, která si na výkon své hlavní činnosti najme živnostníka, který nenaplnuje všechny znaky nezávislého povolání – nepodniká svým jménem, na svůj účet a odpovědnost. (Vrtalová, Bartůňová, 2012)

V žádném zákoně pojem švarcsystém či jeho znaky nejsou definovány. Vycházíme proto z judikatury a z výkladu pojmu závislá práce dle zákona o zaměstnanosti, ze zákoníku práce a zákona o dani z příjmů. Při kontrole závislé práce ani nemusí být naplněny všechny následující znaky, aby byla činnost označena za švarcsystém. Podnikatelé vykazující některé znaky závislé činnosti se nemusí obávat, že budou obviněni z nelegálního zaměstnávání. Vždy záleží na individuálním posouzení kontrolora. (Morávek, 2012)

Při posuzování konkrétního případu je vždy nutno vycházet z podrobného posouzení charakteru práce, kterou konkrétní fyzická osoba (obchodní zástupce, mandatář, zprostředkovatel, zhotovitel díla, potenciální „zaměstnanec“) pro druhou smluvní stranu (zastoupeného, mandanta, objednatele díla, resp. potenciálního „zaměstnavatele“) vykonává. Rozhodující přitom je, zda se jedná o výkon tzv. závislé práce či nikoli. (MPSV, 2012)

Mezi nejdůležitější znaky prokazující švarcsystém patří následující:

2.2.1 Výkon činnosti jménem firmy

OSVČ by měla činnost vykonávat vždy vlastním jménem, na své vlastní náklady a na vlastní odpovědnost, neměla by tedy například nijak vystupovat jménem objednatele, využívat vizitky s firmou a logem objednatele, podepisovat se jeho

jménem, využívat pracovní pomůcky a stejnokroj objednatele. OSVČ by ani nijak neměla figurovat v například v interním telefonním seznamu či v interním pracovním organigramu objednatele. (Odbor legislativy, informací a poradenství Hospodářské komory České republiky, 2012)

2.2.2 Pravidelné a stejné odměny

V případě, že OSVČ v pravidelných intervalech fakturuje stejnou částku pouze jednomu dodavateli (obvykle jedenkrát měsíčně), je naplněn další ze znaků nelegálního zaměstnávání. Podezřelé je i to, zda je odměna za práci OSVČ zjištěna na základě délky pracovní doby nebo jiným obdobným způsobem běžným při odměňování osoby v pracovněprávním vztahu. Odměna by měla být přiměřeně vyšší než je odměna za obdobnou činnost vykonávanou zaměstnanci. (Morávek, 2012)

2.2.3 Dlouhodobý anebo soustavný výkon činnosti

Důležitým prvkem pro posouzení existence švarcsystému je, když OSVČ vykonává dlouhodobě činnost pouze pro jeden subjekt. S rostoucím počtem dodavatelů se riziko obvinění z nelegálního zaměstnávání snižuje. Nelze totiž přepokládat, že jedna osoba může být zaměstnána během jednoho zdaňovacího období u několika zaměstnavatelů současně. (Doležálek, 2008)

Podezření může v kontrolních institucích vyvolat i dlouhodobý smluvní závazek OSVČ s výhradou zákazu činnosti pro jiný podnikatelský subjekt.

2.2.4 Pracovní nástroje zaměstnavatele a stanovená pracovní doba

Existují situace, kdy musí OSVČ vykonávat svou činnost v prostorách dodavatele. V tom případě je velice důležité ve smlouvě vymezit, jaké nástroje OSVČ při výkonu používá. Pokud využívá materiál dodavatele, měla by se stanovit výše nájmu těchto využívaných pomůcek. Jedná-li se totiž o obchodněprávní vztah, předmětem

smlouvy není výkon činnosti, ale zhotovení díla, což znamená vnesení nejen práce, ale i dalších hodnot, jako např. použití vlastního materiálu. (Doležálek, 2008)

Smluvní sjednání pracovní doby, která je zaznamenávána pro účely dodavatele a z níž se například i vypočítává výše odměny, patří mezi klasické znaky švarcsystému. Dodavatel by nijak neměl hlídat docházku OSVČ nebo ji například zaznamenávat do docházkové knihy. Taková evidence se následně stává důkazním předmětem pro kontrolní orgány. (Morávek, 2012)

2.2.5 Vztah nadřízenosti a podřízenosti, odpovědnost

Spolupráce dvou firem z hlediska obchodněprávních vztahů je charakterizována jako rovnocenné partnerství, kdy jsou smluvně dohodnuta práva a povinnosti obou stran. Plní-li však OSVČ veškeré příkazy zadavatele nebo jeho zaměstnanců bez výhrad a toto plnění je i součástí smlouvy, je naplněn další ze znaků švarcsystému.

OSVČ se zaváže vykonat pro zadavatele nějakou činnost a je odpovědná za výsledek této činnosti. Tato odpovědnost není nijak omezena a OSVČ ručí celým svým majetkem. Naproti tomu zaměstnanec je odpovědný za výkon činnosti a to pouze v omezené míře. (Doležálek, 2008)

3 Jaké výhody pro „zaměstnance“ a „zaměstnavatele“ švarcsystém přináší

Vztahy mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem jsou upraveny zákoníkem práce. V § 2 je definována již zmiňovaná závislá práce a její charakteristiky. V § 3 je stanoveno, že závislá práce může být vykonávána pouze na základě pracovněprávních vztahů. Vykonávání závislé činnosti na základě jiných či žádných vztahů je nelegální.

Nelegální zaměstnávání je trend poškozující ekonomiku nejen v České republice, ale i v ostatních členských zemích Evropské unie. Z měření vyplývá skutečnost, že práci načerno vykonávalo 5 % občanů v rámci Evropské unie, tedy každý dvacátý občan. V rámci České republiky činí tento ukazatel na 7 %. Celkový podíl tzv. „šedé ekonomiky“ v oblasti trhu práce činí okolo 10 % až 15 %. (Kapoun, 2012)

Využití švarcsystému přináší zaměstnancům i zaměstnavatelům určité výhody, ale i nevýhody (viz níže).

3.1 Výhody pro zaměstnavatele

Hlavní výhodou švarcsystému je skutečnost, že existuje rozdíl ve zdanění zaměstnanců a OSVČ daní z příjmů a také v jejich odvodech na sociální a zdravotní pojištění. Zaměstnavatel ušetří nejen na odvodech na pojistné, ale také může snížit administrativní náklady. Povinnosti zaměstnavatele vyplývají ze zákoníku práce, který mu určí, že zaměstnance musí řádně proškolit, vybavit veškerými ochrannými pomůckami, umožnit mu vyčerpat dovolenou a mnoho dalších. Evidence spojená se zaměstnáváním je také velmi náročná a většinou si na ní zaměstnatel musí najmout další pracovní sílu, což mu přináší další náklady.

Na obchodněprávní vztah se obecně nevztahují výpovědní lhůty, to dělá ze švarcsystému velice flexibilní variantu pro řešení sezónních výkyvů.

3.2 Výhody a nevýhody pro zaměstnance

Zaměstnanci pracující na živnostenský list již tolik výhod nemají. Je pravda, že jim tento systém přináší vyšší příjem a více svobody. OSVČ ušetří především na odvodech na sociální a zdravotní pojištění, které je nižší než u zaměstnanců. Mimo to ušetří i na dani z příjmů, protože mohou uplatnit paušální výdaje.

Pokud je z příjmu odváděno sociální a zdravotní pojištění v nejnižší možné částce, pak v případě nemoci klesá nárok zaměstnance či OSVČ na výplatu dávek a rovněž to má vliv na výměru starobního důchodu v budoucnu. S minimálním důchodem však mnoho OSVČ nepočítá a netvoří si dostatečné rezervy. (Kapoun, 2012)

Zákaz švarcsystému není stanoven jen kvůli daňovým únikům, ale také proto, že živnostník v roli zaměstnance je oproti zaměstnanci s pracovní smlouvou mnohem méně chráněn. Nevztahuje se na něj zákoník práce, ale jen obchodní zákoník. Živnostník tak:

- nemá žádný nárok na placenou dovolenou,
- má horší možnost získat půjčku či hypotéku,
- připravuje se o náhradu mzdy při pracovní neschopnosti v prvních třech týdnech nemoci,
- za zaměstnancovu práci ručí zaměstnavatel, ale v případě OSVČ ručí ona celým svým majetkem,
- nevztahuje se na něj náhrada za případný pracovní úraz,
- nemá nárok na přestávku na oběd, pracovní pomůcky,
- v případě výpovědi nemá ze zákona nárok na odstupné,
- dostane minimální starobní důchod vzhledem k minimálním platbám pojistného. (Vrtalová, Bartůňková, 2012)

4 Legislativní úprava švarcsystému a její vývoj

Abychom mohli komplexně definovat pojem švarcsystém, jeho prvky a omezení, musíme nahlédnout do mnoha právních norem a judikatur. Od roku 1990 byl švarcsystém často předmětem soudních sporů, jejichž judikáty se od sebe velmi lišily a tím se měnily postupy při posuzování výkonu závislé činnosti.

Musíme se především zaměřit na pracovněprávní úpravu, jež je zahrnuta v zákoníku práce a v zákonu o zaměstnanosti. Důležitá je také daňová legislativa a daňový řád. Opomenout ovšem nesmíme ani judikaturu Ústavního a Nejvyššího správního soudu, která nám pomáhá při interpretaci jednotlivých norem.

Již v Listině základních práv a svobod je stanoveno, že každý má právo na svobodnou volbu povolání, jakož i právo podnikat, aby zabezpečil své životní potřeby. Jednotlivé úpravy závislé práce jsou rozebrány v následujících kapitolách.

4.1 Pracovněprávní úprava a její vývoj

Zákon č. 1/1991 Sb., o zaměstnanosti nejprve neobsahoval žádné ustanovení, které by danou problematiku řešilo. Tohoto nedostatku, jak již bylo zmíněno, začalo využívat mnoho podnikatelů a tak byla přijata novela zákona o zaměstnanosti provedená zákonem č. 578/1991 Sb., o státním rozpočtu federace na rok 1992 a o změně daňových a některých dalších zákonů. Tato novela rozšířila § 1 zákona o zaměstnanosti o odstavec 4. Ten stanovil povinnost zaměstnavatele zajistit plnění běžných úkolů vyplývajících z předmětu jeho činnosti svými zaměstnanci.

Další novela zákona o zaměstnanosti č. 369/2000 Sb. musela reflektovat na potřeby zahraničních zaměstnavatelů a zařadit do zákona o zaměstnanosti princip outsourcingu a franchisingu. Povolila plnění běžných úkolů právnickou osobou nebo fyzickou osobou, jejíž předmět činnosti zahrnoval i danou činnost, kterou prováděla prostřednictvím svých zaměstnanců.

Od října 2004 je účinný nový zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. Úprava švarcsystému byla převedena do samostatného § 13, kde byla rozšířena možnost plnění běžných úkolů i dočasně přidělenými zaměstnanci agentury práce.

Poškozování podnikatelů, kteří nemají zaměstnance, vedlo k tomu, že se v roce 2005 zákon o zaměstnanosti novelizoval a povolil vykonávat běžné činnosti i jiným fyzickým osobám, které však nemohou danou činnost vykonávat v zastřeném pracovněprávním vztahu.

Předpisem č. 264/2006 Sb. se v návaznosti na nový zákoník práce § 13 zrušil úplně. Zákoník práce č. 262/2006 Sb. definoval pojem závislá práce a v § 3 umožnil vykonávat závislou práci jen v rámci pracovněprávních vztahů. Touto novelou se tedy švarcsystém zlegalizoval a postihováni byli jen pracovníci vykonávající nelegální práci bez řádné smlouvy (pracovněprávní či obchodněprávní).

Další podstatná novela je platná od roku 2012 a zařazuje pod pojem nelegální práce (§ 5 odst. e, zákona o zaměstnanosti) výkon závislé práce fyzickou osobou mimo pracovněprávní vztah. Tato definice podstatně změnila vnímání nelegální práce a pod tento pojem zařadila i švarcsystém.

V zákoně o zaměstnanosti máme v § 139 a § 140 stanoveny sankce za porušování tohoto zákona. Tyto sankce byly v roce 2012 navýšeny v souvislosti se změnou definice nelegální práce. Současně médií proběhlo mnoho informací o navýšení kontrol dodržování povinností dle zákoníku práce. (Hašová, 2012)

V tabulce 1 jsou uvedeny maximální výše pokut pro fyzické osoby a v tabulce 2 pro právnické osoby.

Tabulka 1: Sankce pro fyzickou osobu dle zákona o zaměstnanosti

Přestupek	Pokuta až do výše
a) poruší zákaz diskriminace nebo nezajistí rovné zacházení podle tohoto zákona	1 000 000 Kč
b) zprostředkuje zaměstnání bez povolení	2 000 000 Kč
c) vykonává nelegální práci	100 000 Kč (do 31. 12. 2011 bylo maximálně 10 000 Kč)
d) umožní výkon nelegální práce podle par. 5 písm. e) bodu 1 nebo 2	5 000 000 Kč

e) nesplní oznamovací povinnost podle par. 87 Zákona o zaměstnanosti (o zaměstnání cizinců)	100 000 Kč
f) umožní výkon nelegální práce podle par. 5 písm. e) bodu 3	5 000 000 Kč

Pramen: Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů

Státní úřad inspekce práce provádí prostřednictvím oblastních inspektorátů kontrolní činnost na úseku zaměstnanosti dle zákona č. 552/1991 Sb., o státní kontrole. Zaměstnanci orgánu kontroly jsou oprávněni vstupovat na pracoviště a požadovat od kontrolovaných osob a jejich zaměstnanců potřebné doklady. Mohou také vyžadovat důkaz, že osoby pracující v prostorách kontrolované osoby, vykonávají danou činnost na základě pracovněprávního vztahu či jiné smlouvy. Pokud kontrolovaná osoba neunesse své důkazní břemeno, může jí inspektorát práce vyměřit pořádkovou pokutu až do výše 10 000 Kč.

Tabulka 2: Sankce pro právnickou osobu dle zákona o zaměstnanosti

Přestupek	Pokuta až do výše
a) poruší zákaz diskriminace nebo nezajistí rovné zacházení podle tohoto zákona	1 000 000 Kč
b) zprostředkuje zaměstnání bez povolení nebo jiným způsobem poruší při zprostředkování zaměstnání tento zákon nebo dobré mravy	2 000 000 Kč
c) umožní výkon nelegální práce podle par. 5 písm. e) bodu 1 nebo 2	10 000 000 Kč (do 31. 12. 2011 bylo maximálně 5 000 000 Kč)
d) nesplní oznamovací povinnost podle tohoto zákona nebo nevede evidenci v tomto zákoně stanovenou	100 000 Kč
e) umožní výkon nelegální práce podle par. 5 písm. e) bodu 3	10 000 000 Kč, nejméně však 250 000 Kč (do 31. 12. 2011 bylo maximálně 5 000 000 Kč a minimální hranice nebyla stanovena)
a) poruší zákaz diskriminace nebo nezajistí rovné zacházení podle tohoto zákona	1 000 000 Kč

Pramen: Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů

Plán kontrol v oblasti výkonu závislé práce mimo pracovní poměr inspektorát práce v roce 2013 striktně dodržuje. V červenci 2013 bylo provedeno 4 137 kontrol, kdy za prohřešky, kam spadá i švarcsystém, bylo vybráno více než 24 milionů Kč. (Fučík, 2013)

4.2 Legislativní úprava z hlediska daňových předpisů

Švarcsystém nemůžeme hodnotit jen podle zákoníku práce a zákona o zaměstnanosti. Důležitou roli pro správné posouzení výkonu zastřené pracovního poměru má i zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

V rámci zajištění jednotného stanovení závislé práce a pro správné zdanění fyzických osob dle § 6 zákona o daních z příjmů vydalo Ministerstvo financí ČR v roce 2005 metodický pokyn č. D-285 (viz. příloha č. 1). Tento pokyn vychází z platné legislativy a z rozsudků Nejvyššího správního soudu a Ústavního soudu.

Zákon rozděluje příjmy fyzických osob zejména podle toho, z jaké činnosti nebo z jakého využití majetku příjmy plynou. Důvodem tohoto rozdělení jsou rozdíly významné při stanovení základu daně i způsobu vybírání daně. Mezi příjmy ze závislé činnosti patří nejen příjmy z činnosti považované podle zákoníku práce jako závislá práce, ale i další v zákoně vyjmenované příjmy. (Pelc, 2013, s. 132)

Ke skutečnosti, že jde o výkon závislé práce konané mimo pracovní poměr, tak může dospět i správce daně v rámci své kontroly, kde posoudí veškeré aspekty daného vztahu dle § 8 odst. 3) daňového řádu². Není totiž podstatné, jakou smlouvu si strany ujednaly, rozhodující je posouzení, zda se jedná o samostatně výdělečnou činnost či závislou práci. V takovémto případě pak při překvalifikování podnikání na závislou činnost hrozí zaměstnavateli doměření daně z příjmů, včetně úroků a penále a včetně sankce za nepodání vyúčtování daně za příslušného zaměstnance. Postihy připadají v úvahu i pro neodvedené sociální a zdravotní pojištění. (Odbor legislativy, informací a poradenství Hospodářské komory České republiky, 2012)

² *Správce daně je zavázán (zákonem č. 280/2009 Sb., daňový řád) vycházet ze skutečného obsahu právního úkonu nebo jiné skutečnosti rozhodné pro správu daní. Správce daně posuzuje skutečný obsah právního úkonu či jiné skutečnosti, bez ohledu na jeho případné formální předstírání jakožto úkonu či skutečnosti jiné. Ohledně prokázání rozporu mezi stavem skutečným a formálně právním však stihá správce daně důkazní břemeno. (Poradce, 2011, s.11)*

4.2.1 Příjmy ze závislé činnosti a funkční požitky

Zaměstnanec zdaňuje své příjmy ze závislé činnosti dle § 6 zákona o dani z příjmů. Mezi příjmy ze závislé činnosti patří příjmy ze současného nebo dřívějšího pracovněprávního, služebního nebo členského poměru a obdobného poměru, v nichž zaměstnanec při výkonu práce pro zaměstnavatele je povinen dbát příkazů zaměstnavatele. Obdobný poměr je takový, který je založen na základě jiné právní normy a nevyhází ze zákoníku práce.

Základem daně dle § 6 odst. 13, zákona o dani z příjmů, jsou příjmy ze závislé činnosti zvýšené o částku odpovídající pojistnému na sociální zabezpečení (25 %) a pojistnému na všeobecné zdravotní pojištění (9 %), které je z těchto příjmů povinen platit zaměstnavatel, tzv. povinné pojistné. Takto vymezený základ daně nazýváme „superhrubá mzda“ a je zaveden od roku 2009.

Ze základu zaměstnavatel odvádí příslušnou daň ve formě měsíčních záloh. Zdaňovací období je kalendářní rok, i když zaměstnanec nějaké měsíce v roce mzdu nepobíral. V případě, že má zaměstnanec podepsané prohlášení podle § 38k odst. 4 zákona, sníží mu zaměstnavatel vypočtenou 15 % zálohu na daň o 1/12 nárokovatelné slevy.

Po skončení zdaňovacího období má zaměstnanec dle zákona o dani z příjmů tři možnosti, jak daň vypořádat. Daňové přiznání musí podat fyzická osoba, pokud jí to nařizuje § 38g. V případě, že má poplatník příjmy jen ze závislé činnosti dle § 6 pouze od jednoho anebo postupně od více plátců daně, může zaměstnanec požádat plátce daně o roční zúčtování záloh a daňového zvýhodnění. Nepožádá-li poplatník o roční zúčtování, ani nepodá daňové přiznání, má se za to, že dle § 38h odst. 9 je jeho daňová povinnost splněna odvedenými zálohami ze mzdy.

4.2.2 Příjmy z podnikání a z jiné samostatné výdělečné činnosti

Příjmy z podnikatelské a nepodnikatelské samostatné výdělečné činnosti se zdaňují dle § 7 zákona o dani z příjmů. Základem daně jsou příjmy snížené o výdaje vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení.

Poplatník může uplatnit výdaje skutečné nebo stanovené procentem z příjmů podle činnosti, kterou vykonává. Výše procenta se v jednotlivých letech mění. Poslední úpravu schválila poslanecká sněmovna pro rok 2010. V roce 2013 se do zákona doplnily maximální částky výdajů, které lze formou paušálu uplatnit. Výše výdajů stanovených dle § 7 odst. 7 je uvedena v tabulce č. 3. Při uplatnění výdajů procentem má poplatník povinnost vést záznamy o příjmech a evidenci pohledávek, které mu vznikly z podnikatelské a jiné samostatné výdělečné činnosti.

Zákon říká, že ve výdajích stanovených procentem z příjmů jsou zahrnuty veškeré výdaje poplatníka v souvislosti s dosahováním příjmů. Od roku 2013 si dle § 35ca nemůže takový poplatník uplatnit slevu na manželku bez příjmů ani uplatnit daňové zvýhodnění.

Při přechodu mezi uplatňováním skutečných výdajů a procentním stanovením je důležité respektovat § 23 odst. 8 písm. b) bodu 2 zákona o daních z příjmů. Ten stanovuje, jak k takovému přechodu může dojít, pokud má poplatník v evidenci na konci roku pohledávky, závazky a nespotřebované zásoby.

Dalším způsobem stanovení daně z příjmu je paušální částka daně, kterou poplatníkovi dle § 7a navrhne finanční úřad na základě předpokládané výše příjmů.

Tabulka 3: Přehled paušálních výdajů fyzických osob:

Činnost	Výdajový paušál pro rok				
	2008	2009	2010	2011, 2012	2013
§ 7 odst. 1 písm. a) – příjmy ze zemědělské výroby lesního a vodního hospodářství	80 %	80 %	80 %	80 %	80 % bez limitu
§ 7 odst. 1 písm. b) – příjmy ze živností řemeslných	60 %	80 %	80 %	80 %	80 % bez limitu
§ 7 odst. 1 písm. b) – příjmy ze živností kromě živností řemeslných	50 %	60 %	60 %	60 %	60 % bez limitu
§ 7 odst. 1 písm. c) – příjmy z jiného podnikání dle zvl. předpisů	40 %	60 %	40 %	40 %	40 % max. limit 800 000 Kč

§ 7 odst. 2 písm. a) – příjmy z užití nebo poskytnutí práv	40 %	60 %	40 %	40 %	40 % max. limit 800 000 Kč
§ 7 odst. 2 písm. b) – příjmy z výkonu nezávislého povolání	40 %	60 %	40 %	40 %	40 % max. limit 800 000 Kč
§ 7 odst. 2 písm. c) – příjmy znalce, tlumočníka, ...	40 %	60 %	40 %	40 %	40 % max. limit 800 000 Kč
§ 7 odst. 2 písm. d) – příjmy z činnosti insolvenčního správce	40 %	60 %	40 %	40 %	40 % max. limit 800 000 Kč
§ 7 odst. 2 písm. e) – příjmy z pronájmu obchodního majetku	x	x	x	30 %	30 % max. limit 600 000 Kč
§ 9 – příjmy z pronájmu	30 %	30 %	30 %	30 %	30 % max. limit 600 000 Kč
§ 10 – příjmy ze zemědělské výroby, která není provozována zemědělským podnikatelem	80 %	80 %	80 %	80 %	80 % bez limitu

Pramen: Vladimír Pelc a Petr Pelech. Daně z příjmů: s komentářem 2013, s.196-197

Zálohy na daň z příjmu platí pouze poplatníci, jejichž poslední známá daňová povinnost překročila 30 000 Kč. Četnost splátek a výše zálohy se stanoví dle § 38a.

Daňové přiznání je povinen podat každý poplatník, jehož příjmy překročily za zdaňovací období 15 000 Kč, nebo vykazuje daňovou ztrátu.

4.2.3 Solidární zvýšení daně

Vypočítaná roční daň se za rok 2013 zvýší o solidární daň u zaměstnanců s příjmy dle § 6 a u podnikatelů dle § 7, u nichž zaúčtovaný zdanitelný příjem podle § 6 plus dílčí základ daně podle § 7 přesáhne 48násobek průměrné mzdy stanovené podle zákona upravujícího pojistné na sociální zabezpečení. Tato daň činí 7 % z rozdílu mezi vyšším součtem příjmů a stanoveným 48násobkem průměrné mzdy (1 242 432 Kč v roce 2013). U zaměstnanců se solidární zvýšení daně promítne již do vypočtené měsíční zálohy na daň od ledna 2013 a to v případě, že jejich hrubý příjem přesáhne 4násobek stanovené průměrné mzdy (103 536 Kč v roce 2013). Všichni tito poplatníci musejí podat daňové přiznání. (Pelec, 2013, s. 275)

4.3 Judikatura Nejvyššího správního soudu a Ústavního soudu

Z hlediska daňových předpisů se kontrola závislé práce a její posouzení provádí již dlouhodobě. Vyskytlo se mnoho sporů, které vedly ke vzniku řady judikátů. Judikáty nám pomáhají interpretovat jednotlivé prvky právního vztahu. K vymezení závislé práce by původně stačily daňové předpisy, tak jak je judikoval Ústavní soud. Po vzniku Nejvyššího správního soudu se situace změnila, protože začal judikovat zcela opačně a svými rozhodnutími ve skutečnosti švarcsystém legalizoval.

4.3.1 Rozhodnutí Ústavního soudu ČR

Dle usnesení Ústavního soudu ČR, sp. zn. III. ÚS 410/01, ze dne 6. prosince 2001, je patrné, že rozhodující pro posouzení případu švarcsystému není text smlouvy, která je na výkon dané činnosti uzavřena (v daném sporu byly uzavřeny smlouvy o vytváření uměleckých děl a speakrovských výkonů), ale skutečný obsah činnosti. Judikatura říká, že pojem používaný v zákoně o daních z příjmů „závislá práce“ není totožný s pracovněprávním pojmem. Důležité pro stanovení, že se jedná o závislou činnost dle § 6 odst. 1) zákona o daních z příjmů, je naplnění znaků závislé práce, například vliv nadřízenosti objednatele, vyplácení příplatků za práci v sobotu a v neděli, poskytování mimořádných ročních odměn či poskytování dovolené na zotavenou. V daném případě měla podnikatelka s kooperujícími osobami uzavřenou dokonce konkurenční doložku a výpovědní lhůtu.

Mezi rysy závislé práce dle usnesení sp. zn. II. ÚS 168/02 patří nepřetržitá práce pro zaměstnavatele dle jeho příkazů, jejíž odměna je stanovena za hodinu práce. Důkaz o zastřené pracovním poměru může získat finanční úřad i tím, že dosvědčí, že OSVČ vykonávala práci spolu s ostatními zaměstnanci, na stejných strojích, ve stejných prostorách, aniž by za tyto prostory platila nájemné.

Správce daně však musí posoudit veškeré aspekty smluvního vztahu mezi jednotlivými stranami, což mu ukládá rozhodnutí Ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 69/03 ze dne 31. srpna 2003. Ústavní soud ve svém stanovisku dospěl k závěru, že daný obchodní vztah není švarcsystém. Podstatným hlediskem, ale nikoliv jediným, pro

posouzení věci byla i skutečnost, že OSVČ vykonávala svou činnost i pro jiné subjekty a ne výhradně pro daného objednatele. To, že podnikatelka vedla účetnictví v sídle společnosti a využívala její vybavení, bylo především důležité pro zabezpečení firemních dat a vyšší ochranu proti ztrátě či poškození účetních dokladů. Tímto rozsudkem Ústavní soud zlegalizoval outsourcing, jako možný způsob dodávek externích služeb přímo nesouvisejících s činností dodavatele.

Pokud jednotliví pracovníci uzavřeli se zaměstnavatelem smlouvy o dílo, nebrání tato skutečnost tomu, aby příjmy vyplácené na jejich podkladě jednotlivým osobám, pracujícím na základě těchto smluv, byly podřazeny pod ustanovení § 6 odst. 1 písm. a) zákona o daních z příjmů, pokud se ovšem jednalo o příjmy za práce, při nichž tyto pracovníci byli povinni dbát příkazů jednatelů zaměstnavatele. Rozhodnutí sp. zn. III. ÚS 697/07 ze dne 14. února 2008 uvádí, že podstatným rysem závislé činnosti ve smyslu citovaného ustanovení je totiž vzájemný vztah plátce a poplatníka, tedy vztah, kdy poplatník nevykonává práci nezávisle, nýbrž podle pokynů toho, kdo příjem vyplácí.

Při prokázání švarcsystému a následném vyměření daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti a funkčních požitků plátcí daně se dle ústavního soudu nejedná o tzv. dvojí zdanění. Skutečnost, že povinnost plátce "splnil" jiný poplatník, nezakládá zánik jeho zákonné daňové povinnosti plátce. Pokud dotyční pracovníci zahrnuli jim vyplácené příjmy do daňového přiznání dle ustanovení § 7 zákona o daních z příjmů a zaplatili daň, měli možnost požádat příslušného správce daně o její vrácení dle § 64 zákona o správě daní a poplatků.

4.3.2 Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ČR

Závislou činnost z pohledu zastřenému pracovního poměru řeší ve svých judikátech i Nejvyšší správní soud (dále NSS), který vznikl dnem 1. ledna 2003. Nejprve se svým rozhodováním ohledně švarcsystému přikláněl k názorům ústavního soudu. Poté se však posuzování švarcsystému ze strany NSS zcela změnilo.

Pro posouzení závislé práce není dle rozsudku č.j. 5 Afs 22/2003-55 rozhodující forma právního vztahu, ale skutečnost, že činnost není vykonávána zcela nezávisle. Správce daně nezkoumá vůli daňového subjektu při uzavření smluvního typu v soukromoprávní sféře, ale zkoumá skutečný obsah vzniklého právního vztahu, tudíž povinnost daňového subjektu zdanit příjem dle platných veřejnoprávních daňových předpisů.

Uzavřením smlouvy o dílo se zhotovitel zavazuje k provedení určitého díla. Toto dílo by mělo být ve smlouvě vymezeno (věcně i časově) se stanovením konkrétní ceny díla, proto samotné uzavření daného typu smlouvy (bez řádného vymezení díla) nezakládá právo na volbu zdanění. Tento judikát byl podpořen i rozhodnutím Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 352/04, který odmítl ústavní stížnost stěžovatelky proti tomuto rozsudku.

Nejvyšší správní soud však vydal 24. února 2004 průlomové rozhodnutí pro posuzování švarcsystému. Rozhodnutím č. j. 2 Afs 62/2004 soud vyhověl kasační stížnosti stavební firmy. Této firmě vyměřilo finanční ředitelství daň z příjmu za zastřenou závislou práci pěti stavebních mistrů, kteří vykonávali činnost na základě živnostenského listu.

Nejvyšší správní soud odmítl, že se jednalo o zastřený pracovněprávní vztah a napadl postup finančních orgánů při posuzování závislé práce:

„K závěru o tom, že se skutečně jednalo o výkon závislé činnosti, dospěly finanční orgány a městský soud na základě toho, že uvedené osoby byly povinny dbát pokynů stěžovatele, nenesly téměř žádné materiálové náklady spojené s výkonem činnosti, nejednaly vlastním jménem, jednalo se o druhově určenou práci a v rozhodném období fakturovaly pouze stěžovateli. K tomu Nejvyšší správní soud

uvádí, že ani souhrn všech uvedených skutečností nevede k právnímu závěru ohledně výkonu závislé činnosti ve shora zmíněném daňovém smyslu. Ze zprávy o kontrole totiž plyne, že zmíněné osoby vykonávaly předmětnou činnost jen několik měsíců, přičemž vykonanou práci fakturovaly velmi nepravidelně a ani ne ve všech měsících. Z povahy vykonávané práce s přihlédnutím ke všem okolnostem věci je zřejmé, že se jednalo o činnost relativně krátkodobou a nesoustavnou, do značné míry nezávislou na subjektivní vůli stěžovatele. Skutečnost, že práce byla určena druhově, že v rozhodném období jmenovaní účtovali toliko stěžovateli a že poslouchali jeho pokyny, se v tomto kontextu jeví právně zcela bezvýznamnou. Nejvyšší správní soud proto konstatuje, že v projednávané věci ze skutkových okolností nevyplývá, že se stěžovatel uzavíráním předmětných smluv dopustil zastřených právních úkonů ve smyslu ustanovení § 2 odst. 7 zákona o správě daní“ (Rozsudek NSS ze dne 24.2.2005, č.j. 2 Afs 62/2004)

V rozhodnutí definuje závislou činnost jako činnost skutečně závislou na osobě plátce. Závislost je vždy dána dlouhodobostí a povahou vykonávané činnosti, především práce vykonávaná na jednom místě výhradně pro jednoho zaměstnavatele. Podstatný je také fakt, že účastníci uzavřeli obchodněprávní vztah dobrovolně. Stát nemá právo nutit pracovníka a firmu, aby spolu uzavírali výhradně zaměstnanecký poměr, pouze musí chránit ty pracovníky, kteří jsou nuceni proti své vůli praktikovat švarcsystém.

Předchozí zásadní rozhodnutí, které vážným způsobem mění pohled na posuzování závislé práce, je promítáno do řady následujících sporů. Dobrovolnost uzavření obchodně právního vztahu je kladena na přední příčky při dokazování švarcsystému.

Správce daně také musí přihlédnout k tomu, zda se jedná o atypickou práci, jejíž charakter neumožňuje samostatné vykonávání činnosti (jako základní rys podnikání). Měl by zhodnotit, zda daný druh činnosti lze vykonávat samostatně, bez přítomnosti další osoby, například z důvodu bezpečnosti práce. O tomto rozhodl krajský soud a později to potvrdil NSS v žalobě proti lesní společnosti, která zaměstnávala jen dva traktoristy, ostatní činnosti zajišťovala smluvními partnery na základě uzavřených smluv o dílo.

Dlouhodobá a pravidelná měsíční fakturace také není ve všech případech podmínkou švarcsystému, pokud se jedná oboustranně prospěšný podnikatelský vztah nebo i z toho důvodu, že v okolí těchto podnikatelů není k dispozici jiný vhodný smluvní partner. I v případě, že se jedná o vztah, splňující veškeré znaky švarcsystému, nemusí se jednat o pracovněprávní vztah. Dle rozhodnutí NSS č. j. 2 Afs 173/2005-99 to jsou především: *„Specializované činnosti vykonávané pouze krátkodobě či nesoustavně, jejichž výkon je podmíněn faktory do značné míry nezávislými na vůli zadavatele, kupříkladu některé případy nárazových či sezónních prací, prací závislých na počasí či prací na jednorázové či narychlo se objevivší zakázce.“*

Ve sporu jiné stavební společnosti, jež zajišťovala svou činnost prostřednictvím OSVČ rozhodl NSS (rozhodnutí č. j. 7 Afs 143/2005-67) ve prospěch finančního úřadu. Podstatným rysem závislé činnosti je skutečnost, že není vykonávána zcela nezávisle, tzn. pod vlastním jménem, na vlastní účet a s vlastní odpovědností poplatníka, ale naopak podle pokynů toho, kdo odměnu za vykonanou práci vyplácí. (Pelc, 2013, s.145)

Nejvyšší správní soud se snaží svými rozsudky chránit zaměstnance proti nedobrovolnému uzavření obchodněprávních smluv v důsledku zneužití ekonomického nátlaku zaměstnavatele. Můžeme se o tom přesvědčit v rozhodnutí sp. zn.: 7 Afs 72/2008-97 ze dne 15. 1. 2009, ve kterém NSS konstatoval: *„Pokud se smluvní strany rozhodnou, v souladu s obecnými principy, jako je smluvní svoboda, dobrá víra, nezneužívání ekonomicky silnějšího postavení atd., do právního vztahu vstoupit se všemi důsledky z toho plynoucími a dojde k jeho skutečné realizaci, nejedná se o právní úkon zastření.“* V případě, že se podnikatel chová ekonomicky a snaží se o minimalizaci nákladů a maximalizaci zisku tím, že se snaží optimalizovat svou povinnost vůči státu, a postupuje v souladu s platnými zákonnými normami, nelze dle rozhodnutí NSS takového podnikatele za daný postup postihovat.

Daný rozsudek NSS přirovnal výkon závislé práce mimo pracovní poměr k porušení principu rozumného uspořádání společenských vztahů, kdy je podnikatel zcela nedůvodně zvýhodněn na úkor ostatních členů společnosti tím, že zkracuje stát o daňové příjmy, jež by mohly být po právu přerozděleny ve prospěch ostatních členů

společnosti, tj. působí v konečném důsledku ničím neodůvodněnou újmu každému členovi společnosti.

Dle předchozích rozhodnutí je finanční úřad při daňovém šetření povinen získat důkazy, které mají dostatečnou vypovídací schopnost ohledně vůle osob pracovníků při uzavírání smluvních vztahů. Toto tvrzení však rozporuje rozhodnutí NSS sp. zn.: 1 Afs 53/2011-208, kde je stanoveno oprávnění finančních úřadů usuzovat nejen z důkazů přímých (svědecké výpovědi kooperujících osob), ale i z důkazů nepřímých, pokud tvoří logický, ničím nenarušený soubor vzájemně se doplňujících a na sebe navazujících nepřímých důkazů. Mezi nepřímé důkazy zahrnujeme znaky uvedené v kapitole 2.2, ale například také termín vyřízení živnostenského oprávnění zaměstnanců.

Každý podnikatel by měl sledovat aktuální daňové informace. Je ale patrné, že sledovat informace od zákonodárců, ministerstva financí, generálního finančního ředitelství a judikaturu soudů, není vůbec snadné a je velmi časově náročné. Každý pak navíc musí ještě ze všech informací vytáhnout důležité změny pro svou profesi a dle aktuální legislativy postupovat.

V každém případě bych doporučila při případném obvinění z výkonu švarcsystému využít veškeré opravné prostředky. Rozsudky soudů a Nejvyššího správního soudu jsou často opačné a i při splnění všech znaků švarcsystému se o zmíněný nelegální vztah vůbec nemusí jednat.

4.4 Sociální pojištění

Pojistné sociálního pojištění je největším veřejným příjmem v České republice. Jelikož existuje rozdíl mezi vyměřovacím základem pro zaměstnance a pro OSVČ, je potřeba ho zmínit i v této práci.

Sociální pojistné vykazuje znaky účelovosti, což není charakteristické pro klasické daně, dokonce v některých případech v sobě zahrnuje určitou míru ekvivalence. To znamená, že čím více osoba do systému přispívá, tím vyšší jí z něho plynou nároky. (Vančurová, 2010, s.185)

Toto pojištění se zahrnuje do složené daňové kvóty a skládá se ze tří následujících částí:

- pojistné na důchodové pojištění,
- pojistné na nemocenské pojištění,
- příspěvek na státní politiku zaměstnanosti.

Pokud se na pojištění podíváme z úhlu fyzické osoby, jedná se o další daň z příjmu. Z tohoto důvodu se v České republice dělají postupné kroky ke sloučení daně z příjmů a sociálního pojištění. Má vzniknout tzv. jednotné inkasní místo, kam budou odváděna všechna povinná plnění.

U pojistného na sociální zabezpečení je stanovený minimální i maximální vyměřovací základ. Minimální vyměřovací základ činí v roce 2013 částku 77 652 Kč u hlavní činnosti. Maximální vyměřovací základ činí 48násobek průměrné mzdy, což je 1 242 432 Kč pro rok 2013.

4.4.1 Sociální pojištění u zaměstnanců

Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, stanovuje vyměřovací základy a sazby pojistného. Plátcem pojistného je zaměstnavatel. Poplatníkem je jak zaměstnanec, tak i zaměstnavatel za své zaměstnance. Výše pojistného je určena procentní sazbou z vyměřovacího základu. Vyměřovací základ se stanoví jako úhrn

příjmů, které jsou předmětem daně z příjmů fyzických osob a které nejsou od této daně osvobozeny.

Pojistné u zaměstnance bez účasti na důchodové spoření se vypočte jako 6,5 % z vyměřovacího základu a u zaměstnance s účastí na důchodovém spoření jako 3,5 % z vyměřovacího základu. U zaměstnavatele se vypočte pojistné ve výši 25 % nebo 26 % z úhrnu vyměřovacích základů všech jeho zaměstnanců. Zaměstnavatel si může stanovit zvýšenou sazbu pojistného a odečítat z pojistného polovinu náhrad vyplacených z důvodu pracovní neschopnosti zaměstnanců, pokud má méně než 26 zaměstnanců.

4.4.2 Sociální pojištění u OSVČ

OSVČ má povinnost být účastna na důchodovém pojištění a platit příspěvek na státní politiku zaměstnanosti (29,2 %). Účast na nemocenském pojištění (2,3 %) je dobrovolná. Další povinností OSVČ je každý rok podat Přehled o příjmech a výdajích.

Minimální výše zálohy na pojistné se stanoví z vyměřovacího základu, který činí 50 % daňového základu dosaženého v předchozím kalendářním roce (dle § 7 zákona o dani z příjmů). Záloha na pojistné činí 29,2 % (nebo 31,5 %) měsíčního vyměřovacího základu zjištěného z přehledu.

4.5 Zdravotní pojištění

Zdravotní pojištění se svým charakterem velmi podobá sociálnímu pojištění. Pojištění je upraveno speciálním zákonem č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Rozhodným obdobím, z něhož se zjišťuje vyměřovací základ, je u pracovního poměru kalendářní měsíc, za který se pojistné platí. Vyměřovací základ pro pojistné hrazené zaměstnancem je stejný jako u sociálního pojištění, to je úhrn příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků, které jsou předmětem daně z příjmů a nejsou od této daně osvobozeny, a které mu zaměstnavatel zúčtoval v souvislosti se zaměstnáním. Sazba pro zaměstnance je 4,5 % z vyměřovacího základu. Zaměstnavatel hradí 9 % z úhrnu vyměřovacích základů.

Pro zdravotní pojištění je stanoven minimální vyměřovací základ, který je dán výší minimální mzdy (od 1. 8. 2013 ve výši 8 500 Kč). Maximální vyměřovací základ pro odvod pojistného na veřejné zdravotní pojištění (72násobek průměrné mzdy) se pro roky 2013 až 2015 nepoužije.

Vyměřovací základ pro OSVČ je také stejný jako u sociálního pojištění, což je 50 % z daňového základu. OSVČ odvádí zálohy ve výši 13,5 %. Minimálním měsíčním vyměřovacím základem je polovina průměrné mzdy (12 942 Kč pro rok 2013). Maximální vyměřovací základ se v posledních letech zvyšoval, pro rok 2013 je zrušen stejně jako u zaměstnanců.

5 Daňové dopady v konkrétních modelových případech

V této části práce budou analyzovány dopady simulovaných vztahů mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem do veřejného rozpočtu. Budeme se zabývat nejen výší daňových nákladů při pracovněprávním a obchodněprávním vztahu, ale také výší plateb plynoucích do veřejného rozpočtu.

Je patrné, že se stát snaží zamezit obcházení zákona (alespoň tomu naznačují mnohé novelizace definice závislé práce), tudíž by se nemělo zaměstnavateli vyplácet využívat švarcsystém místo pracovního poměru. Stát by také neměl motivovat k využívání švarcsystému zaměstnance tím, že se jim zvýší příjem díky nižším povinným platbám.

5.1 Komparace příjmů veřejných rozpočtů v modelových příkladech

Příjmy veřejných rozpočtů tvoří jednak příjmy daňové a jednak příjmy z placeného pojistného. Při zaměstnaneckém poměru nesmíme opomenout platby pojistného ze strany zaměstnance i ze strany zaměstnavatele.

V analyzovaném modelu musíme vymezit určitá omezení. Jedná se o vztah, ze kterého plyne roční příjem (hrubá mzda) od 200 000 Kč do 1 500 000 Kč. Daná osoba má 2 děti a uplatňuje pouze slevu na poplatníka. Žádné jiné odčitatelné položky nevykazuje. Činnost vykonávající OSVČ je klasifikovaná jako volná, to znamená, že se na ni vztahuje paušální výdaj v částce 60 % z příjmů.

Výši daňového odvodu, odvodu na pojistné a čistého příjmu z pracovněprávního vztahu nám ukazuje tabulka č. 4. Daňová zátěž zaměstnance se proporcionálně zvyšuje. Při příjmu ve výši 200 000 Kč se projevuje sociální pomoc státu rodinám s dětmi, kdy bude stát platit zaměstnanci 11 448 Kč. Při příjmu ve výši 1 500 000 se projevuje nově zavedená solidární daň, která činí 7 % z rozdílu mezi hrubým příjmem a 48násobkem

průměrné mzdy (1 242 432 Kč v roce 2013). Sociální pojištění je odváděno z vyměřovacího základu, ten tvoří hrubá mzda až na poslední případ, kdy je uplatněn maximální vyměřovací základ. Zaměstnanci odvádí 6,5 % a zaměstnavatel 25 %. Zdravotní pojištění v roce 2013 maximální vyměřovací základ nemá, tudíž je i v posledním případě počítáno zdravotní pojištění z hrubé mzdy. Na zdravotní pojištění je zaměstnanci sráženo 4,5 % a zaměstnavatel odvádí 9 %.

Příjem veřejného rozpočtu je tvořen součtem daňové povinnosti po slevách a bonusech a celkově odváděného zdravotního a sociálního pojištění. Při hrubé mzdě 200 000 Kč je do státního rozpočtu odváděno 78 552 Kč, což tvoří 39 % tohoto příjmu. Při hrubé mzdě 400 000 Kč je odváděno již 52 %. Nejvíce je odváděno při hrubé mzdě 1 mil. Kč, kdy příjem veřejného rozpočtu tvoří 60 % z hrubé mzdy. U mzdy 1,5 mil Kč se na odvodu již projevuje maximální vyměřovací základ ze sociálního pojištění a je odvedeno 57 % z hrubé mzdy.

Tabulka 4: Výpočet odvodů při pracovněprávním vztahu

Hrubá mzda (Kč)	200 000	400 000	600 000	1 000 000	1 500 000
Navýšení HM (34 %)	68 000	136 000	204 000	340 000	445 608
Základ daně	268 000	536 000	804 000	1 340 000	1 945 608
Daň 15 %	40 200	80 400	120 600	201 000	291 840
Solidární zvýšení daně					18 030
Daň po uplatnění slevy na poplatníka (24 840,-)	15 360	55 560	95 760	176 160	285 030
Daň po uplatnění slevy/daňového bonusu na 2 děti (26 808,-)	-11 448	28 752	68 952	149 352	258 222
Sociální pojištění	Vyměřovací základ				
	200 000	400 000	600 000	1 000 000	1 242 432
Placené zam-cem (6,5 %)	13 000	26 000	39 000	65 000	80 758
Placené zam-elem (25 %)	50 000	100 000	150 000	250 000	310 608
Zdravotní pojištění	Vyměřovací základ				
	200 000	400 000	600 000	1 000 000	1 500 000
Placené zam-cem (4,5 %)	9 000	18 000	27 000	45 000	67 500
Placené zam-elem (9 %)	18 000	36 000	54 000	90 000	135 000
Čistá mzda	189 448	327 248	465 048	740 648	1 093 520
Příjem do veřejného rozpočtu	78 552	208 752	338 952	599 352	852 088

Pramen: Vlastní práce

V simulovaném obchodněprávním vztahu, kdy zaměstnanec vstupuje do pozice osoby samostatně výdělečně činné, jsou odvody do veřejných rozpočtů výrazně nižší, jak ukazuje tabulka č. 5. Dle zákona o daních z příjmů si OSVČ může uplatnit výdaje procentem, které činí pro volnou živnost 60 %. Od roku 2013 OSVČ vykazující výdaje tímto způsobem nemohou využít slevu na manželku a daňové zvýhodnění. I přes toto omezení je daňová povinnost u příjmu 200 a 400 tis. Kč nulová. Při příjmu 1,5 mil. Kč je odváděna daň pouze ve výši 65 160 Kč.

Sociální pojištění je hrazeno z vyměřovacího základu, který tvoří jednu polovinu ze základu daně. U nejnižšího příjmu je využit minimální vyměřovací základ. Sazba sociálního pojištění je závislá na účasti poplatníka na nemocenském pojištění. Abychom mohli přesněji porovnat výši daňových odvodů, budeme dále počítat se sazbou 31,5 %, kdy se sazba rovná odváděné sazbě u pracovního poměru. U příjmů od 200 000 Kč do 600 000 Kč je využit minimální vyměřovací základ pro zdravotní pojištění.

Tabulka 5: Výpočet odvodů při obchodněprávním vztahu

Hrubý příjem	200 000	400 000	600 000	1 000 000	1 500 000
Paušální výdaje (60 %)	120 000	240 000	360 000	600 000	900 000
Základ daně	80 000	160 000	240 000	400 000	600 000
Daň 15 %	12 000	24 000	36 000	60 000	90 000
Daň po uplatnění slevy na poplatníka (24 840,-)	0	0	11 160	35 160	65 160
Sociální pojištění	Vyměřovací základ				
	77 652	80 000	120 000	200 000	300 000
Při účasti na nemoc.poj. (31,5 %)	24 460	25 200	37 800	63 000	94 500
Při neúčasti na nemoc.poj. (29,2 %)	22 674	23 360	35 040	58 400	87 600
Zdravotní pojištění	Vyměřovací základ				
	155 304	155 304	155 304	200 000	300 000
Zdr. pojištění (13,5 %)	20 967	20 967	20 967	27 000	40 500
Čistý příjem	154 573	353 833	530 073	874 840	1 299 840
Příjem do veřejného rozpočtu	45 427	46 167	69 927	125 160	200 160

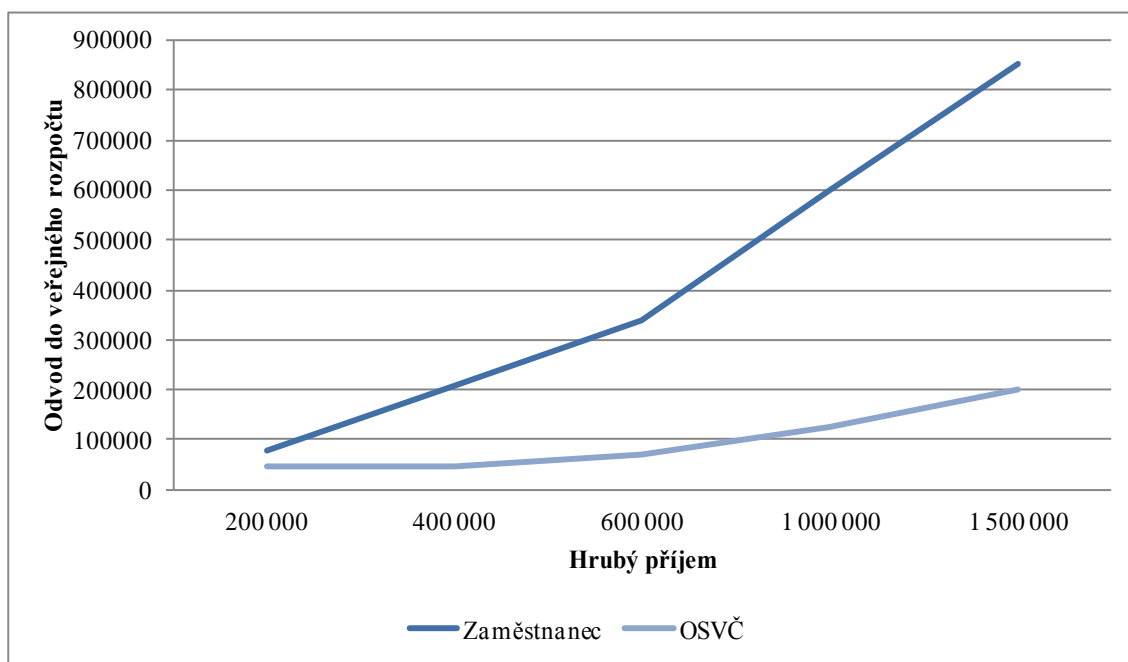
Pramen: Vlastní práce

V rámci simulovaného pracovního vztahu jsou odvody do veřejného rozpočtu výrazně nižší. U částky 200 000 Kč je odvod ve výši 45 427 Kč, což tvoří 23 % z příjmu. Toto procento ale vlivem minimálních vyměřovacích základů poklesne hned

u příjmu 400 000 Kč, kdy je odvedeno pouze 11,5 %, z příjmu 600 000 Kč je odvedeno 11,7 % z této částky. U příjmu 1 mil. Kč poplatník odvádí do veřejného rozpočtu 12,5 % a z příjmu 1 500 000 je odvedeno 13,3 %.

Porovnání odvodů do veřejných rozpočtů z pracovněprávního a obchodněprávního vztahu je pro přehlednost uvedeno v grafu č. 1. Zde vidíme strmější tvar zaměstnanecké křivky, kdy u příjmu 1,5 mil Kč je příjem veřejného rozpočtu více než čtyřikrát vyšší než u příjmu od OSVČ. Lineárním průběhem jsou charakterizovány odvody ze simulovaných vztahů u nižších příjmů, mírné zvýšení nastává až od příjmu 1 mil. Kč.

Graf 1: Odvody do veřejných rozpočtů

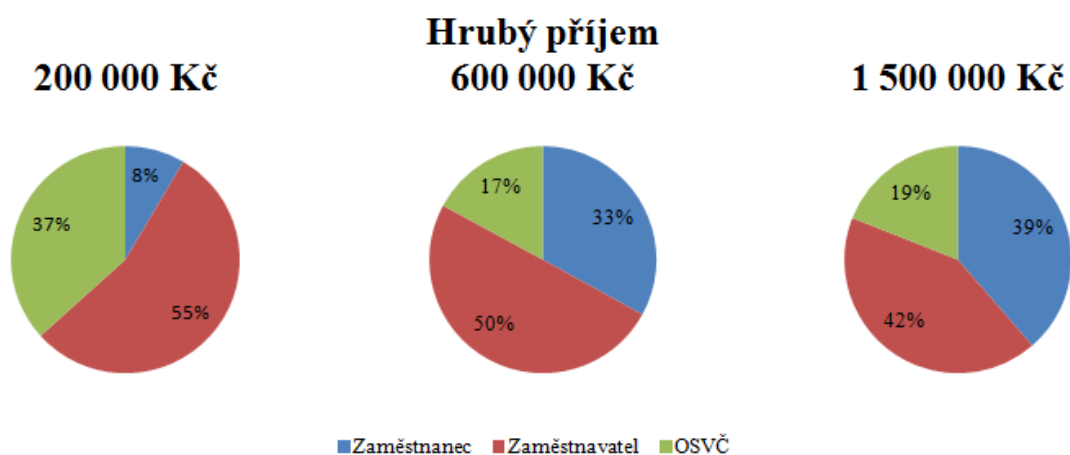
Pramen: Vlastní zpracování

Mohli bychom však začít polemizovat o tom, zda využití paušálních výdajů je opravdu prostředkem pro zjednodušení administrativní náročnosti kladené na podnikatele, jak vyplývá z důvodové zprávy. Má-li osoba povinná k dani obrat za nejvýše 12 bezprostředně předcházejících po sobě jdoucích období vyšší než

1 000 000 Kč dle zákona č. 235/2004 Sb. o dani z přidané hodnoty, stává se plátcem daně a s tím jí souvisí povinnost vést evidenci pro účely daně z přidané hodnoty.

V evidenci pro účely DPH jsou evidována veškerá zdanitelná plnění a údaje o dani na vstupu (zjednodušeně výdaje podnikatele), tudíž se pro plátce daně z přidané hodnoty v případě využití paušálních výdajů o administrativní ulehčení nejedná.

Graf 2: Porovnání struktury veřejných příjmů z hlediska poplatníka

Pramen: Vlastní práce na základě údajů z tabulky 4 a 5

Z předchozích údajů bychom se mohli domnívat, že podnikající fyzické osoby pouze využívají lepších daňových podmínek pro osobní daňovou optimalizaci na úkor zaměstnanců. Je pravda, že rozdíly ve zdanění jsou velmi výrazné. Zaměstnanci se však o své odvody do státního rozpočtu dělí se svým zaměstnavatelem, který může být fyzická osoba a musí platit odvody jak za zaměstnance, tak i za sebe.

Určíme-li si hypotetický model, ve kterém figuruje pouze jeden zaměstnanec a jeden zaměstnavatel, který je OSVČ a mají-li tyto účastníci stejné hrubé příjmy jako v předchozím modelu, zjistíme, že podnikatel nese ve všech případech nadpoloviční odvodovou zátěž. Strukturu veřejných příjmů z hlediska poplatníka nám ukazuje graf č. 2. Při hrubém příjmu 200 000 Kč je celkový veřejný příjem 123 979 Kč (viz tabulka

č. 4 a 5). Zaměstnanec zaplatí 8 % těchto příjmů, na výši odvodu se významně projevuje vyplacený daňový bonus od státu. Zaměstnavatel uhradí za svého zaměstnance 55 % a za sebe odvede ještě dalších 37 %.

Při hrubém příjmu 600 000 Kč je celkový veřejný příjem 408 879 Kč. Polovinu veřejného příjmu hradí zaměstnavatel, zaměstnanec přispívá ze své hrubé mzdy 33 %. OSVČ odvádí 17 %. Při nejvyšší částce hrubého příjmu jsou odvedeny příspěvky do veřejného rozpočtu ve výši 1 052 248 Kč. Zde se projevuje solidární zvýšení daně u zaměstnance, který odvádí 39 %, povinnost zaměstnavatele je 42 % a za podnikatele je odvedeno 19 %.

Na tomto modelu, který je pro své předpoklady v praxi nereálný, si můžeme představit odvodovou zátěž zaměstnavatele. Při posuzování daňových dopadů musíme tedy rozlišit, zda se jedná o fyzickou osobu, která podniká tzv. sama na sebe nebo na švarcsystém, a fyzickou osobu, která pro své podnikání využívá zaměstnance.

Při srovnávání daňové zátěže, pokud se k tomu některá vláda odhodlá, by se mělo vždy pamatovat, že OSVČ mohou mít také zaměstnance a případné navýšení daňové povinnosti kompenzovat například slevou za každého z nich. To by také podpořilo zaměstnanost a motivovalo podnikatele využívat pro jednotlivé činnosti spíše zaměstnance než podnikatele na švarcsystém.

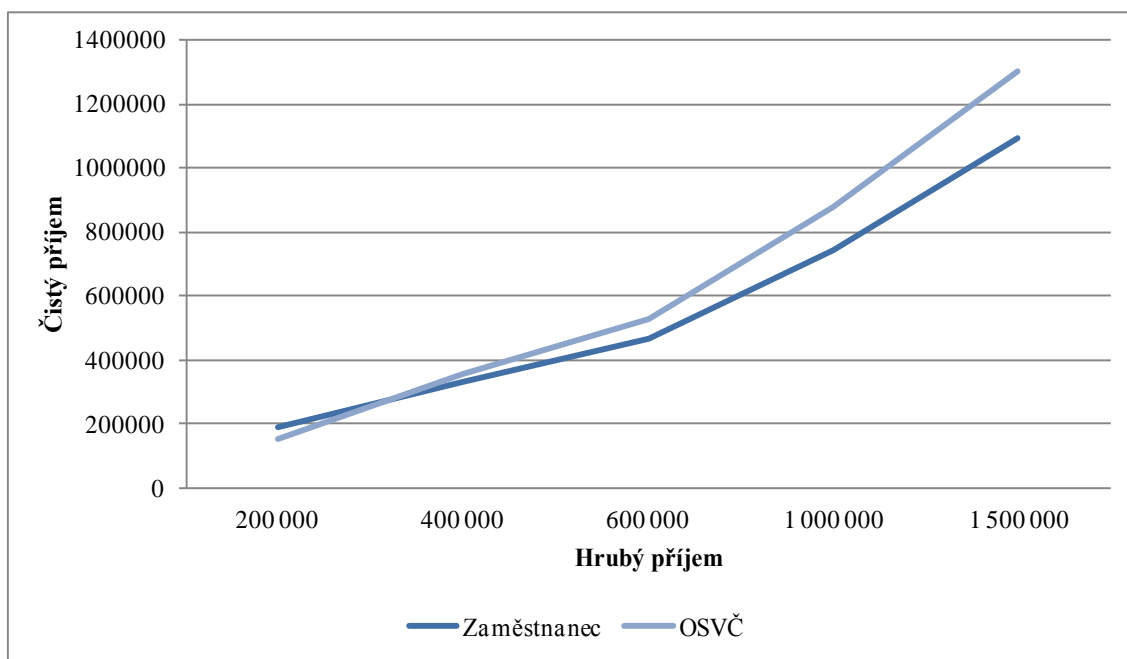
5.2 Porovnání čistých příjmů jednotlivých subjektů

Velmi zajímavé je i grafické porovnání čistých příjmů zaměstnance a OSVČ. Z grafu č. 3 je zřetelně vidět nevýhodnost simulovaných vztahů u příjmu 200 000 Kč. V tomto případě se na čistém příjmu OSVČ projevují minimální vyměřovací základy uplatněné u zdravotního a sociálního pojištění a jeho čistý příjem je o 34 875 Kč nižší. Příjem zaměstnance zvyšuje daňový bonus od státu ve výši 11 448 Kč.

I u příjmu 400 000 Kč musí pracovník zvážit, zda se mu simulovaný vztah vyplatí, jelikož rozdíl v čistém příjmu je pouhých 26 585 Kč. Jako OSVČ totiž přichází o veškeré zaměstnanecké výhody, benefity a ochranu zákoníku práce.

Celkově má křivka simulovaného vztahu strmější tvar, rozdíl mezi příjmy ovšem není tak výrazný jako u porovnání odvodů z těchto příjmů.

Graf 3: Komparace čistých příjmů

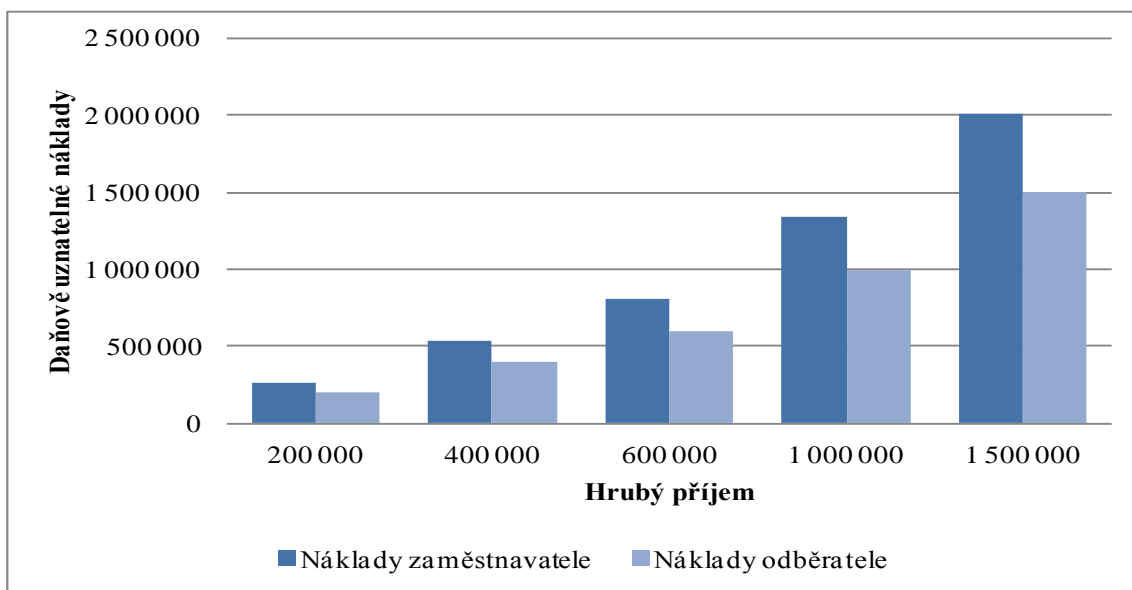
Pramen: Vlastní práce

5.3 Porovnání nákladů zaměstnavatele při skutečném a simulovaném pracovním vztahu

Základními daňově uznatelnými náklady při zaměstnaneckém vztahu jsou mzdové náklady. Tyto náklady jsou tvořeny hrubou mzdou a sociálním a zdravotním pojištěním hrazeným zaměstnavatelem. Z tohoto důvodu plyne pro zaměstnavatele vyšší daňová výhoda při uzavření pracovního poměru se zaměstnancem než při uzavření obchodněprávního vztahu.

Při uzavření simulovaného pracovního vztahu je daňově uznatelným nákladem pouze hrubý příjem. Zaměstnavateli se tudíž snižuje jeho daňový základ o 34 % více, než když figuruje v roli odběratele. Rozdíly ve výši daňově uznatelných nákladů jsou zobrazeny v grafu č. 4. Je patrné, že u příjmu 1,5 mil Kč tvoří rozdíl nákladů již značnou částku a to 510 000 Kč.

Graf 4: Porovnání daňově uznatelných nákladů

Pramen: Vlastní práce

Využití švarcsystému je pro zaměstnavatele prostředkem, jak snížit osobní náklady a získat konkurenční výhodu. Snížením fixních nákladů, do nichž můžeme

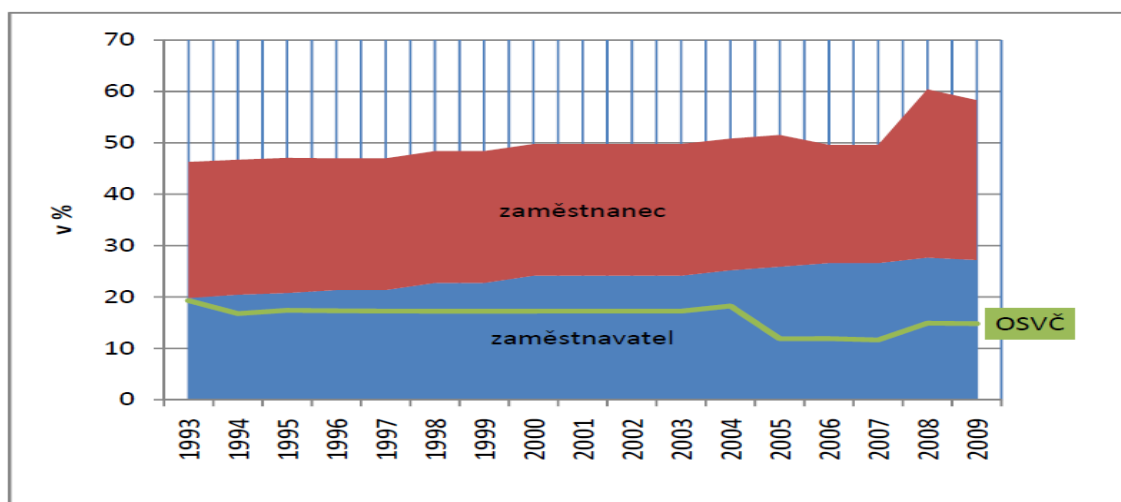
mzdové náklady zařadit, se podnikatel stává flexibilnějším, méně závislým na výkyvech ekonomiky a klesnou mu i ostatní náklady v souvislosti se zaměstnáváním (např. náklady na ochranné pracovní pomůcky, placená dovolená a administrativní náročnost).

Porovnání daňové výhody ze zaměstnání se samostatnou činností z hlediska času provedla profesorka Vančurová (2009, s. 72). Použila modelování daňového zatížení, kdy stanovila zaměstnavatele jako plátce daně z příjmů právnických osob a OSVČ vykonávala volnou živnost.

Celkové daňové zatížení zaměstnanců a OSVČ při použití nejnižšího pásma sazby daně z příjmů fyzických osob je zobrazeno v grafu č. 5. Po většinu sledovaného období daňové zatížení zaměstnanců a zaměstnavatelů roste. Naopak daňová povinnost OSVČ vykazuje spíše klesající trend. Velmi nepříznivý je však poznatek, že po celé sledované období je daňové zatížení pro OSVČ nižší než pro zaměstnance. (Vančurová, 2009, s. 76)

Nejvýrazněji se na výhodnosti švarcsystému projevilo zvýšení paušálních výdajů v roce 2005. K nárůstu daňové povinnosti OSVČ dochází pouze v roce 2008 zavedením lineární sazby daně z příjmů fyzických osob.

Graf 5: Porovnání celkového daňového zatížení při použití nejnižší sazby daně z příjmů fyzických osob

Pramen: VANČUROVÁ, Alena. Daňové aspekty Švarcsystému. In Sborník konference Daně - teorie a praxe 2009. Brno: AKADEMIE STING, 2009.

5.4 Zhodnocení

Každá fyzická osoba, zastávající pracovněprávní vztah podstupuje rizika a nevýhody s tím spojená (viz kapitola č. 3.2). Nejvyšší riziko je odhalení a prokázání takového vztahu správními orgány. Zákon o zaměstnanosti stanovil pokutu pro fyzické osoby, které se dopouštějí nelegální práce, ve výši až 100 000 Kč.

Další nevýhoda, kterou by měla OSVČ zakalkulovat do svých příjmů, se týká důchodu. Nárok na získání starobního důchodu je vázán na získání potřebné doby pojištění a dosažení stanoveného věku. Výpočet důchodu se provádí z vyměřovacích základů, z nichž si OSVČ důchodové pojištění hradí. Řadě podnikatelů proto reálně hrozí, že výše jejich důchodu bude minimální. Tito podnikatelé si totiž hradí pojištění z minimálních vyměřovacích základů a netvoří si vlastní rezervy na stáří.

Vyšší než minimální sociální pojištění si platí pouze $\frac{1}{4}$ z celkového počtu OSVČ. Více se tito podnikatelé zabývají komerčním pojištěním, z nichž se $\frac{1}{2}$ účastní penzijního připojištění a $\frac{1}{3}$ si hradí životní pojištění. (Vlach, 2013, s. 71)

Při sjednání švarcsystému by se tedy měl příjem OSVČ zvýšit úměrně k tomu, aby byla pokryta veškerá jeho rizika a nevýhody. Zvýšení by mělo být takové, aby si byl schopný platit pojištění, nebo tvořit úspory, které mu vyrovnají rozdíl ve vyměřeném starobním důchodu.

Další výhodou, o kterou jako OSVČ přijde, je hrazené nemocenské pojištění. To je u OSVČ dobrovolné a počet podnikatelů, kteří jsou nemocensky pojištěni rok od roku klesá. Dle průzkumu, provedeném v roce 2012 se zhruba 30 % podnikatelů účastní nemocenského pojištění. Vyšší než minimální pojistné platila pouze $\frac{1}{3}$ pojištěných. (Vlach, 2013, s. 70)

Podnikateli, který umožní výkon nelegální práce, hrozí pokuta 250 000 Kč až 10 000 000 Kč dle zákona o zaměstnanosti. Při prokázání švarcsystému navíc hrozí podnikateli, jako plátcí daně, doměření daně z příjmů ze závislé činnosti. Kromě toho mu může být vyměřeno i penále za včas neodvedené zálohy.

6 Souvislost rozsahu švarcsystému s paušálními výdaji

Výdajové paušály jsou v českém podnikatelském právu již desítky let. Jejich počátky spadají až do období Rakouska-Uherska. Nejprve se začaly používat u zaměstnanců a až poté u živnostníků. Za první republiky se výdajové paušály týkaly výhradně zaměstnanců. V období socialismu soukromé podnikání téměř neexistovalo. Podle vyhlášky z roku 1961 měl finanční orgán povinnost stanovit paušální daň ve výši 20 %, pokud podnikající neprokázal účetními doklady výdaje vyšší částkou. Paušály pro živnostníky, tak jak je známe dnes, byly stanoveny zákonem od roku 1990. (BusinessInfo.cz)

Výdajové paušály prošly od roku 1990 značnými změnami. Nejprve byly stanoveny u živočišné výroby a svozu dřeva ve výši 55 % z příjmů, u pěstování zvláštních kultur ve výši 55 %, u ostatní zemědělské výroby a u přechodného ubytování ve výši 40 % a u podnikatelské činnosti ve výši 30 %. První změna přišla v roce 1993 a platila až do roku 2005. Tehdy byly stanoveny výdajové paušály ve výši 50 % z příjmů u zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství a 25 % z příjmů ze živností a jiného podnikání.

Výrazné zvýšení výdajových paušálů nastalo v roce 2006. U příjmů ze zemědělství, lesního a vodního hospodářství došlo k nárůstu na 80 %, což je zvýšení o 30 %, u živností řemeslných byl paušál zvýšen na 60 %, u živností ostatních na 50 % a u ostatního podnikání na 40 %. Další zvýšení přinesl podnikatelům rok 2009. Došlo ke zvýšení výdajového paušálu u živností řemeslných na 80 %, u ostatních živností a ostatního podnikání na 60 %.

Kroky k určitému omezení výdajových paušálů byly přijaty až v roce 2010. Tehdy se u příjmů z jiného podnikání, jako jsou lékaři, advokáti, auditoři, atd., snížil výdajový paušál na 40 %, u těchto podnikatelů byl v roce 2013 zaveden i výdajový strop ve výši 800 000 Kč. Pro uplatnění maximální částky výdajů musejí ovšem mít tito podnikatelé roční příjmy vyšší než 2 000 000 Kč. Další opatření platící od roku 2013 je

zamezení využívání slevy na manželku a daňového zvýhodnění na vyživované dítě pro podnikatele, vykazující výdaje procentem.

Paušální výdaje by měly být stanovené tak, aby odrážely skutečné výdaje na danou činnost a zjednodušily podnikatelům jejich daňovou evidenci, kterou při daném způsobu stanovení základu daně nemusí vůbec vést. Znamená to, že skutečné výdaje u jednotlivých živností by měly být téměř stejné. U živností řemeslných by bylo zajímavé porovnat skutečné výdaje kováře, zedníka či kamnáře se skutečnými výdaji kadeřníka nebo pedikérky. Předešlá řemesla by měla vykazovat výdaje vyšší než například výrobci textilií, obuvi či zdravotních prostředků, kteří spadají do živností volných.

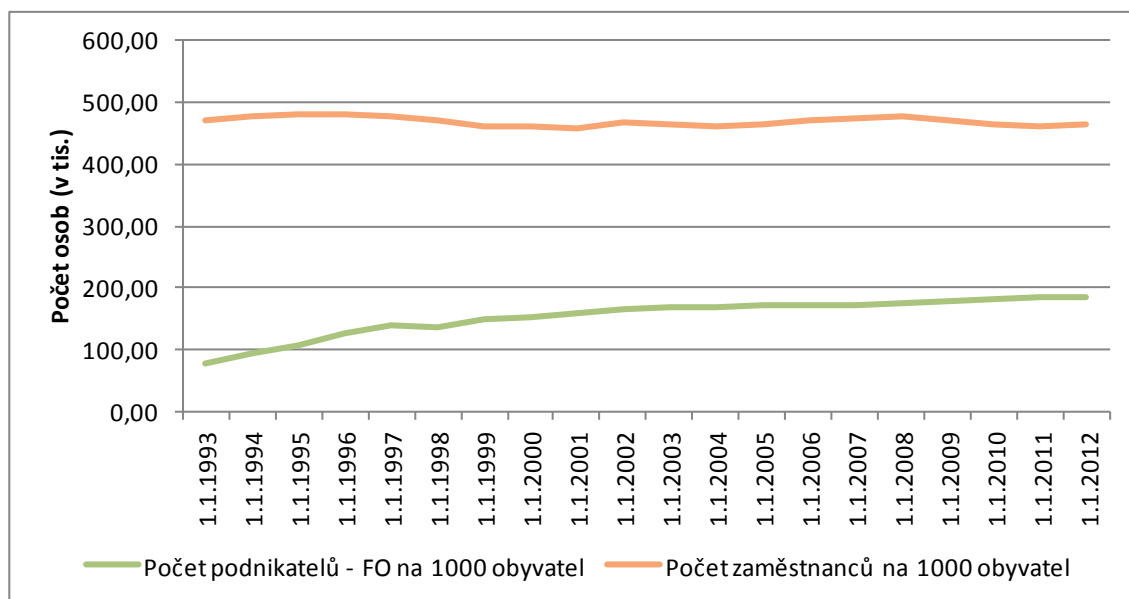
Zjednodušení administrativy můžeme sledovat pouze u drobných podnikatelů nebo tzv. švarcsystemáků. Podnikatelé si totiž ve většině případů daňovou evidenci vedou, aby mohli porovnat, který způsob stanovení základu daně se jim vyplatí více. Ti, co mají obrat vyšší než 1 000 000 Kč za předcházejících 12 měsíců, daňovou evidenci vést musejí, protože jim to nařizuje zákon o DPH. Způsob stanovení základu daně však není limitovaný ani výší obratu, ani výší aktiv nebo počtem zaměstnanců a volba závisí pouze na vůli poplatníka.

Výhodnost výdajových paušálů můžeme sledovat i na podílu podnikatelů – fyzických osob na počtu obyvatel ČR. V grafu č. 6 je znázorněn počet zaměstnanců a podnikajících fyzických osob na 1 000 obyvatel České republiky v letech 1993 až 2012. Průměrně je za dané období v zaměstnaneckém poměru 4 853 250 osob, trend vývojové křivky pracovníků vykazuje konstantní průběh.

Rostoucí tendenci má křivka živnostníků. K 31. 12. 1993 evidovalo Ministerstvo průmyslu a obchodu 794 937 podnikajících fyzických osob. Živnostenské podnikání se stalo velmi populární, i z důvodu vysokých paušálních výdajů, a k 31. 12. 2012 se nachází v evidenci MPO již 1 957 218 fyzických osob – podnikatelů. Mezi lety 2008 až 2011 byl průměrný roční nárůst 40 817 OSVČ. Tento trend zmírnil rok 2012, kdy činil nárůst podnikatelů pouze 6 895 osob.

Počet podnikajících fyzických osob bude s nejvyšší pravděpodobností v příštích letech atakovat hranici dvou milionů.

Graf 6: Počet podnikatelů – FO a zaměstnanců na 1 000 obyvatel ČR v letech 1993-2012

Pramen: Vlastní práce na základě údajů zjištěných Ministerstvem průmyslu a obchodu a Českým statistickým úřadem

Zajímavé je porovnání počtů zaměstnanců a OSVČ. Pokud by byly všichni podnikatelé ekonomicky aktivní a abstrahujeme-li od množství podnikajících právnických osob, které zaměstnávají mnoho zaměstnanců, vyjde nám poměr 2,5 zaměstnance na 1 OSVČ. Znamenalo by to, že by každá podnikající fyzická osoba měla zaměstnávat přibližně 2,5 zaměstnance.

Se zvyšujícím se počtem podnikatelů v evidenci MPO se zvyšuje i počet neaktivních podnikatelů. Tito podnikatelé existují jen na papíře a nevykazují žádnou ekonomickou výkonnost. Dle statistik Českého statistického úřadu a České správy sociálního zabezpečení činí počet neaktivních jednotek v ekonomických registrech přibližně 1 200 000 subjektů v roce 2010.

7 Předpokládaný rozsah švarcsystému v ČR, jeho dopad na státní rozpočet

Výdajové paušály využívá dle statistiky daňové správy již polovina ekonomicky aktivních podnikatelů. Z poplatníků, kteří podali za rok 2011 daňové přiznání, si takto stanovilo základ daně 511 421 osob z 1 021 000 příznávajících. Před rokem 2005 využívala výdajové paušály jen zhruba jedna pětina podnikatelů. Zvýšení zájmu o paušály vyplývá i z částek uplatněných tímto způsobem. V roce 2008 si poplatníci odečetli výdaje ve výši 57,9 miliardy korun a o čtyři roky později si odečetli téměř dvojnásobek, v roce 2011 činila částka uplatněných paušálních výdajů 110 miliard korun. Paušální výdaje se staly atraktivními především v letech 2005 a 2008, kdy došlo k jejich navýšení. (Kučera, 2013)

Vliv výdajových paušálů můžeme pozorovat i na inkasu daně z příjmů zobrazeném v grafu č. 7 v letech 1993 až 2013.

7.1 Analýza inkasa daně z příjmů ze závislé činnosti

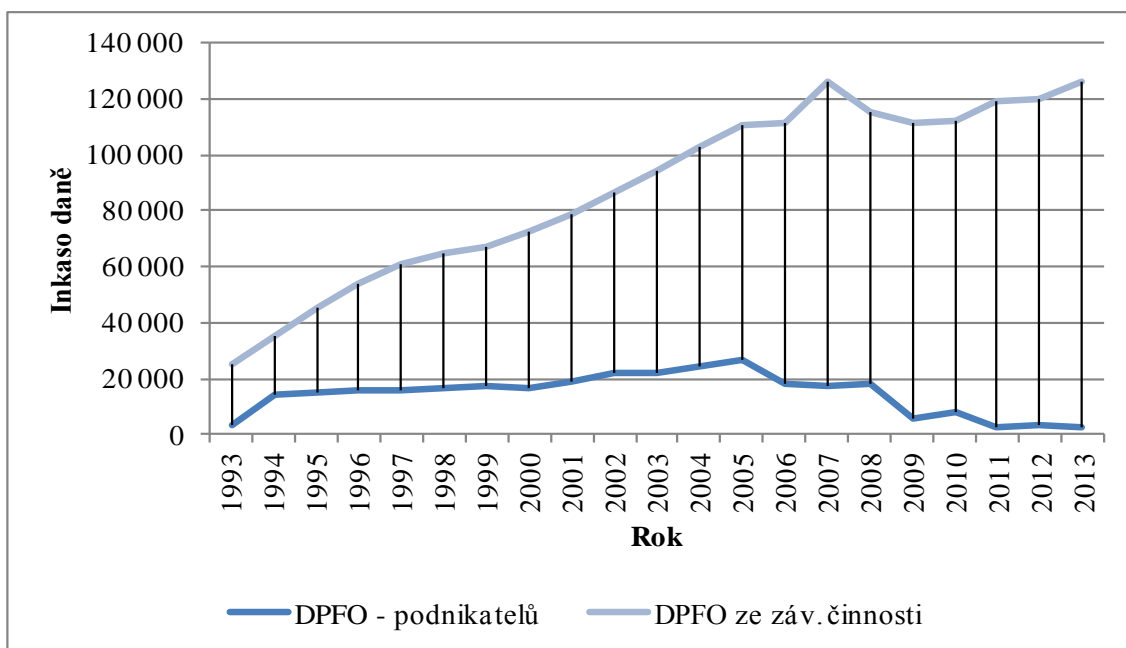
Zde je znázorněn vývoj výběru daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti dle § 6. Dle údajů z finanční správy byla v roce 1993 inkasována částka 24 781 mil. Kč, v roce 2012 se již jednalo o částku několikanásobně vyšší, a to 119 787 mil. Kč.

Mezi roky 1993 až 2005 byl průměrný nárůst inkasa daně o 13,73 %. V roce 2006 můžeme sledovat určitou stagnaci, způsobenou snížením sazeb dvou nejnižších pásem a zavedením institutu společného zdanění manželů. V tomto období bylo také zavedeno daňové zvýhodnění. Nejvyšší hodnotu v daném časovém pásmu inkasoval finanční úřad v roce 2007, a to částku 126 388 mil. Kč.

V roce 2008 došlo poprvé po zavedení daňové soustavy k poklesku inkasa na dani z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti. Propad byl zaviněn sjednocením daňových sazeb na 15 %, zavedením tzv. superhrubé mzdy a „zastropováním“ základu

daně ve výši maximálního vyměřovacího základu pro veřejnoprávní pojistné. Dále se na snížení inkasa projevilo zvýšení slev na dani a daňového bonusu. (Daňová správa ČR, 2008)

Graf 7: Inkaso daně z příjmů v letech 1993-2013 (v mil. Kč)

Pramen: Vlastní práce na základě podkladů z finanční správy (viz. příloha č. 2)

7.2 Analýza inkasa daně z příjmů poplatníků podávajících přiznání

Průběh vývoje inkasa daně z příjmů z podnikání dle § 7 můžeme sledovat na tmavší křivce. Výše inkasa je také ovlivněna příjmem od zaměstnanců, kteří se rozhodli z různých důvodů podat daňové přiznání. V roce 1993 bylo inkasováno jen 3 486 mil. Kč, hned o rok později se však částka zvýšila hned čtyřikrát na 14 240 mil. Kč.

Konstantní nárůst inkasa o přibližně 6 % jsme zaznamenali v letech 1994 až 2005, kdy výše inkasa vzrostla na 26 583 mil. Kč. Velké daňové změny a zvýšení výdajových paušálů v roce 2006 způsobily pokles příjmu státního rozpočtu o 8 729 mil. Kč. Jedním z faktorů snižující inkaso se stal nárůst částky čerpaného

daňového zvýhodnění na vyživované dítě či transformace nezdaniitelných částí základu daně na slevy na dani. Zvýšil se také počet zaměstnanců podávajících příznání z důvodu využití společného zdanění manželů.

Další prudké snížení nastalo v roce 2009. Tento pokles byl způsoben zvýšením výdajových paušálů u všech živností a nárůstem uživatelů tohoto typu zdanění. Vliv na inkaso daně měla také celosvětová ekonomická krize, která postihla řadu podnikatelů. Tyto okolnosti dopomohly ke snížení daňového inkasa meziročně o 12 184 mil. Kč. V roce 2012 je evidován výnos daně z podnikání ve výši 3 261 mil. Kč, což je dokonce méně než v roce 1993. V průběhu sedmi let kleslo inkaso této daně téměř o 83 % a i přes velký počet podnikatelů evidovaných MPO se stala tato daň zanedbatelnou položkou z hlediska veřejných příjmů.

Je zřejmé, že na zisky podnikatelů a tudíž i na daňové inkaso měla vliv hospodářská krize a některé subjekty, převážně ve stavitelství tuto krizi pocítují dodnes. Navíc se daňové ztráty z minulých let mohou odečíst od základu daně a tím se krize může projevit v inkasu daně i v budoucnu. Stát by měl zastavit optimální daňovou politikou pokles inkasa daně z příjmů u podnikatelů. Křivky by měly vykazovat alespoň částečně podobný průběh, jako tomu bylo například v letech 1994 až 2005.

8 Příklady z jiných zemí

V každém státě se můžeme setkat s prvky zastřenéno pracovního poměru. Všichni podnikatelé, ať už v Rakousku, Německu či Francii se snaží ušetřit na odvodech do státního rozpočtu. Můžeme tvrdit, že výskyt švarcsystému je v ostatních evropských státech zpravidla výrazně nižší než v České republice.

V této části práce se pokusím nastínit základní principy zdanění fyzických osob ve Spolkové republice Německo, v Rakousku a ve Francii. Zhodnotím, zda by se mohla Česká republika inspirovat v nějaké zahraniční právní úpravě, pro zlepšení situace na našem území.

8.1 Spolková republika Německo

Právní úpravu zdanění fyzických osob v Německu nalezneme v zákoně o daních z příjmů fyzických osob, Einkommensteuergesetz (EStG). Poplatníky daně jsou fyzické osoby mající příjmy ze závislé činnosti, ze zemědělství a lesnictví, z podnikání, z nezávislé činnosti, z kapitálového majetku, z pronájmu a leasingu a z ostatních příjmů. Zdanění fyzických osob je lineárně-progresivní a sazba se pohybuje od 14 % do 45 %.

Zdaňuje se příjem, který je vyšší než stanovený limit. V roce 2013 byla nezdaniitelná částka ve výši 8 130 Euro. Nejvyšší daňová sazba 45 % se používá pro příjmy nad 250 731 Euro.

Dále je každá fyzická osoba povinna odvádět solidární příplatek ve výši 5,5 % ze základu daně. Tato daň byla zavedena pro financování obnovy infrastruktury, školství či zdravotnictví, ke sjednocení životní úrovně ve všech spolkových zemích.

Zaměstnanci mohou uplatnit výdaje vynaložené na získání, zajištění a udržení příjmů (Werbundskosten). Do těchto výdajů můžeme zařadit například výdaje na dopravu do zaměstnání, pracovní pomůcky atd.

Mezi povinné odvody můžeme zařadit také pojistné na důchodové, zdravotní a nemocenské pojištění, dále také na pojištění pro případ nezaměstnanosti.

Ke švarcsystemu (Scheinselbständigkeit) v Německu dochází vzhledem k daňové vyrovnanosti méně a příčinou většinou není finanční zlepšení. Pro posouzení výkonu zastřenému pracovnímu poměru je v Německu, stejně jako v České republice, důležitá samostatnost podnikatele, který nese vlastní podnikatelské riziko, jedná vlastním jménem s vlastními prostředky a samostatně se prezentuje na trhu.

Mezi znaky závislé práce zařazujeme například výkon na dobu neurčitou, práci pouze pro jednoho objednatele, závislost na příkazech a úzkou spolupráci s jinými pracovníky zaměstnavatele. Dosahuje-li osoba minimálně pěti šestin svých příjmů od jediného subjektu, je naplněn další znak švarcsystemu. (Benner, 2012)

8.2 Rakousko

Daň z příjmů fyzických osob je dle rakouských právních předpisů rozdělena na příjmy ze zemědělství a lesního hospodaření, ze samostatné výdělečné činnosti, ze závislé činnosti, z podnikání, z pronájmu, z kapitálového majetku a z ostatních příjmů. Sazby daně jsou lineárně-progresivní. Do ročního příjmu 11 000 Euro se daň neplatí. Poté jsou stanovena pásma s maximální daňovou sazbou v jednotlivých pásmech od 36,5 % do 50 %.

Základ daně z příjmů se vypočítá jako rozdíl mezi dosaženými příjmy a výdaji (skutečnými nebo paušálními). Poplatníci daně ze závislé činnosti si mohou uplatnit výdaje na cestu do zaměstnání (od 372 Euro až do 3 672 Euro), nebo náklady související s dítětem v celkové částce 220 Euro. Podnikatelé mohou využít výdajový paušál ve výši 12 % až do dosažení maximálního limitu. (Zajíčková, 2012)

Švarcsystem je v Rakousku využíván zaměstnavateli pro svůj dopad jak na povinnosti plynoucí z pracovního práva, tak na snížení odvodové zátěže pojistného. Je řešen soudními spory a judikatura upravuje znaky zastřenému pracovnímu poměru, které jsou stanoveny obdobně jako v České republice nebo Německu.

8.3 Francie

Zajímavostí ve zdanění fyzických osob ve Francii je osvobození práce přesčas od daně z příjmů. Zaměstnanci si mohou, na rozdíl od zaměstnanců v České republice, také uplatňovat výdaje na dosažení příjmů. Základ daně se stanoví tak, že od hrubého příjmu zaměstnanec odečte částku zákonné úhrady na sociální zabezpečení, poté může uplatnit buď skutečné výdaje, nebo paušál ve výši 10 % z příjmů. Výdajové paušály jsou omezeny jak minimální (421 Euro), tak maximální (14 157 Euro) částkou. V případě, že poplatník vykonává svobodné povolání, musí být členem oficiálních účetních center, jinak se jeho příjem navyšuje koeficientem 1,25. (Zajíčková, 2012)

S výkonem zastřeného pracovního poměru mají problémy i ve Francii. Počet osob samostatně výdělečně činných zde vzrostl od roku 2002 o více než 100 000 a to především v oblasti služeb.

8.4 Zhodnocení

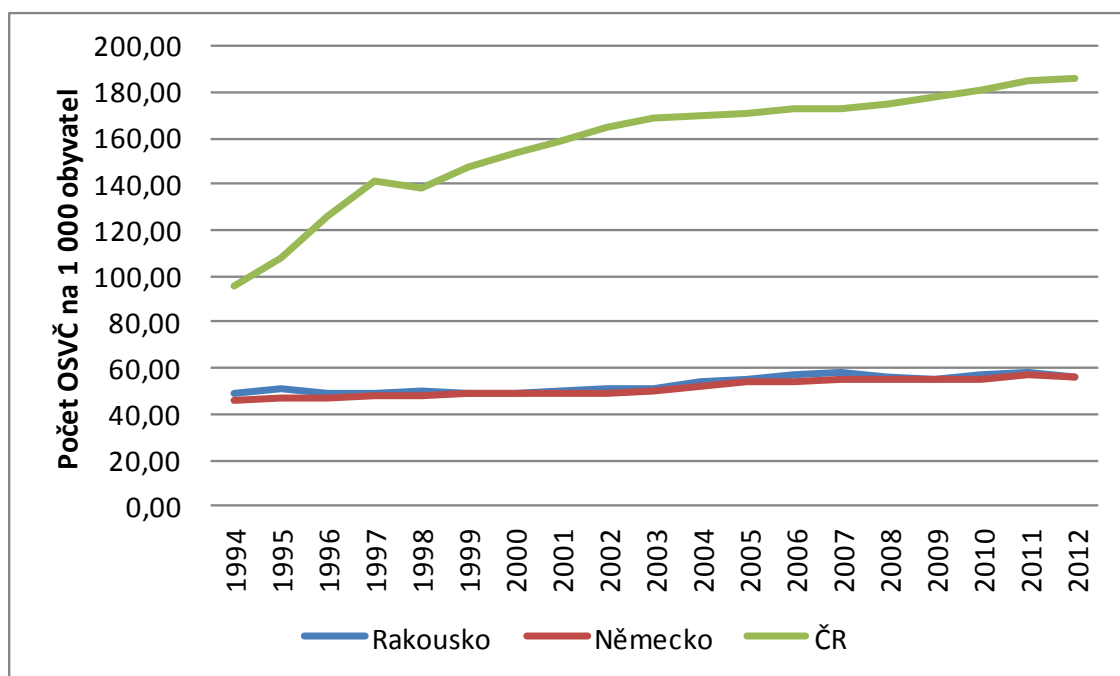
Každý stát má vlastní daňovou politiku, daňové sazby, paušály a inkaso daně. Největším rozdílem mezi zmíněnými státy a Českou republikou je způsob zdanění. Zatímco u nás máme stanovenou lineární sazbu daně z příjmů fyzických osob, v ostatních zemích se používá progresivní zdanění. Rozdíl je i ve způsobu stanovení základu daně. V tuzemsku mají zaměstnanci základ daně stanovený jako souhrn hrubých příjmů navýšený o hrazené pojistné a tento základ se nesnižuje o žádné výdajové položky. V zahraničí je základ daně pro zaměstnance stanoven hrubým příjmem, který je snížen o určité, zákonem stanovené výdaje vynaložené poplatníkem na dosažení příjmů. Tudíž zaměstnanec není motivován k výkonu švarcsystému tolik, jako v České republice.

9 Rozsah soukromých podnikatelů (živnostníků) v ČR ve srovnání s jinými zeměmi

S problémem výkonu závislé práce mimo pracovní poměr se potýkají i ostatní země. Vyplývá to z jednotlivých právních úprav týkajících se výkladu závislé činnosti a evidovaných soudních sporů. V České republice je tento systém ovšem více rozšířen než ve státech zmiňovaných v předchozí kapitole. Důvod je prostý a to, že se poplatníkům v Německu a v Rakousku tolik nevyplatí pracovat jako osoba samostatně výdělečně činná.

Porovnání počtu podnikajících fyzických osob na 1 000 obyvatel daného státu zobrazuje graf č. 8. Údaje jsou získány ze statistických úřadů Rakouska a Spolkové republiky Německo.

Graf 8: Vývoj počtu OSVČ v Rakousku, Německu a České republice na 1 000 obyvatel daného státu v letech 1994 až 2012

Pramen: Vlastní práce na základě údajů z Českého statistického úřadu, Statistisches Bundesamt a Statistik Austria

Zatímco se křivky Rakouska a Německa překrývají a množství OSVČ se v daných zemích zvyšuje jen nepatrně, počet podnikatelů v České republice je v roce 2012 více než trojnásobný.

Judikatura popisuje v analyzovaných zemích výkon závislé činnosti téměř shodně. Jedná se o vztah zaměstnavatele a zaměstnance, který plní příkazy nadřízeného v pracovní době na určeném pracovišti. Podnikatel musí jevit známky samostatnosti, nezávislosti a musí nést rizika spojená s danou činností.

Příčinou rozdílného množství podnikatelů je odvodová povinnost. V ČR je značná nerovnováha mezi odvody zaměstnance a OSVČ, tím jsou jak zaměstnanci, tak zaměstnavatelé motivováni k praktikování švarcsystému. V Rakousku a Německu nerovnováha mezi odvody není tak výrazná a tudíž motivace k výkonu zastřené závislého poměru musí být převážně jiná než finanční.

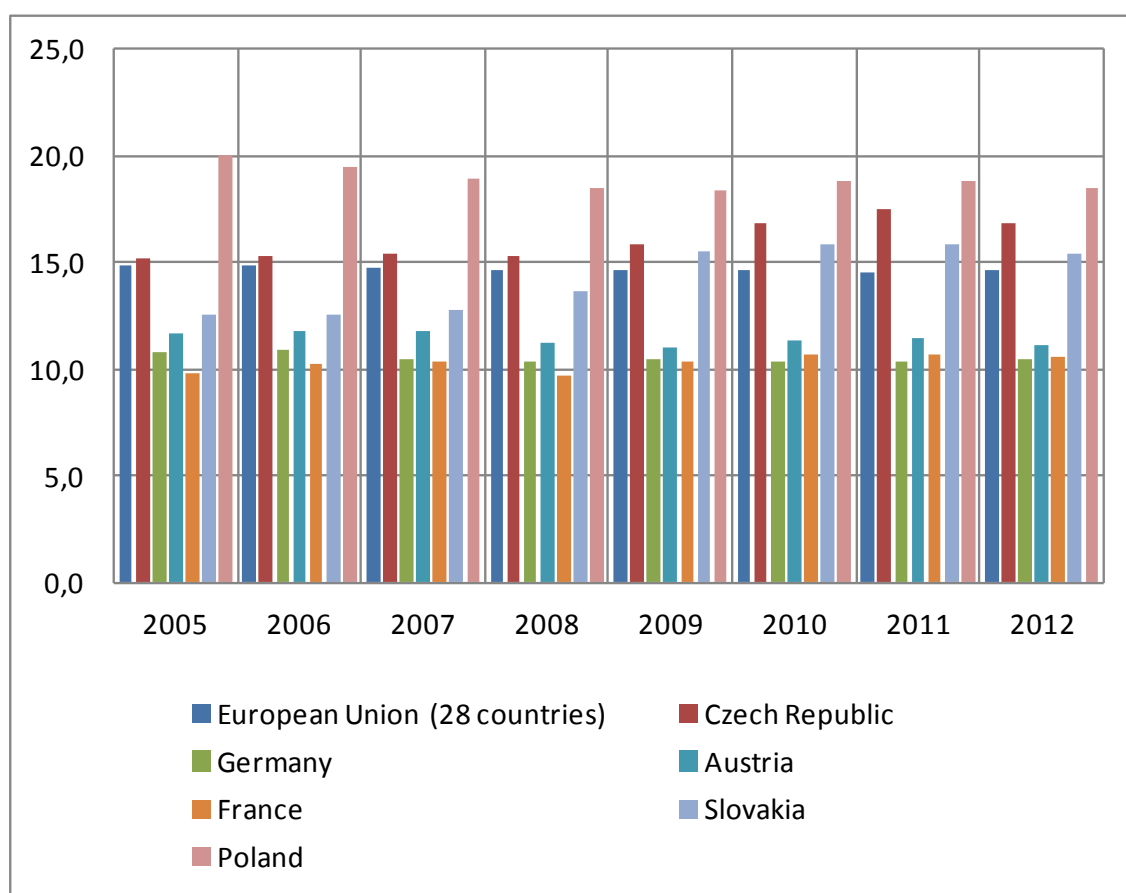
Česká republika má nadprůměrně množství osob samostatně výdělečně činných nejen ve vztahu k zemím uvedeným v kapitole 8, ale také vůči průměru Evropské unie. Procentuální vyjádření počtu OSVČ ve věku od 15 do 64 let v evropských zemích nalezete v příloze č. 3.

Průměrně je v Evropské unii 14,7 % podnikajících fyzických osob. V České republice podniká v průměru 16 % osob a je zde patrný nárůst o více než 1 % od roku 2005. Největší množství OSVČ můžeme najít v Řecku (29,6 %), na druhém místě nalezneme Turecko (24,7 %) a následuje Itálie (23 %). Více živnostníků než v České republice můžeme zaznamenat také ve Španělsku, Chorvatsku, Portugalsku, Polsku, Rumunsku a na Kypru. Jedná se především o přímořské státy, které jsou závislé na cestovním ruchu.

Nejméně živnostníků se nachází v Lucembursku, Dánsku, Litvě a Estonsku. V těchto státech je průměrně méně než 10 % osob samostatně výdělečně činných. Neznamena to ale, že by v těchto státech neexistoval švarcsystém. Živnostníci, kteří dávají ostatním práci, jsou pro ekonomiku velmi důležití a stát by jim měl vytvářet vhodné podmínky pro podnikání.

Pro přehlednost jsem porovnávala podíl živnostníků v Evropské unii, Francii, České republice a okolních státech v jednotlivých letech (graf č. 9). Můžeme sledovat vývoj počtu subjektů v letech 2005 až 2012. Více živnostníků než v EU je celou dobu v Polsku a v České republice. Na Slovensku se počet zvýšil z 12,6 % na 15,4 %. Francie, Rakousko a Německo vykazují po sledované období konstantní průběh.

Graf 9: Počet osob samostatně výdělečně činných ve vybraných zemích Evropské unie v letech 2005 až 2012 (%)

Pramen: Vlastní práce na základě údajů z přílohy č. 3

10 Možnosti řešení

S problémem švarcsystému se Česká republika potýká již přes dvě desítky let. Toto téma vyvolává rozporuplné debaty a snad každý občan má na švarcsystém svůj názor. Různí se také podpora švarcsystému ze strany vlády, některé politické strany by jej úplně zakázaly, jiné zcela legalizovaly a další švarcsystém tolerují.

Současná legislativa je zcela nevyhovující, protože inkaso daně z příjmů fyzických osob z podnikání je natolik nízké, že se tento příjem stal pro státní rozpočet nevýznamný. V této části práce se pokusím navrhnout jednotlivá řešení švarcsystému. Zhodnotím, jak by se změna projevila na využití švarcsystému, zaměstnanosti a inkasu daně z příjmů.

Budu zvažovat tři následující možnosti řešení problému a to úplný zákaz švarcsystému, jeho legalizaci bez výrazných úprav legislativy a nakonec posoudím možnost legalizace švarcsystému při úpravě zdanění jednotlivých subjektů.

10.1 Zákaz švarcsystému

Mohli bychom říci, že určitým způsobem je úplný zákaz švarcsystému zakotven již v současné legislativě. V roce 2012 bylo do zákona o zaměstnanosti doplněno ustanovení o nelegální práci. Výkon závislé činnosti mimo pracovněprávní vztah se stal nelegální a prudce se zvýšily i sankce při porušení tohoto zákona.

Toto řešení ale není úplně ideální. Nevyplývá z něj snížení motivace pro výkon švarcsystému ani pro zaměstnance, ani pro zaměstnavatele. Prokázání výkonu nelegální práce navíc není nejjednodušší, kontroly inspektorátu práce jsou sice prováděny často, ale rozhodně nemohou zkontrolovat všechny zaměstnavatele, OSVČ a vztahy mezi nimi.

Z hlediska nákladů státu bych toto řešení nedoporučovala. S tím, že se švarcsystém zakáže, souvisí i zvýšení nákladů státu. Jednak by se musel zvýšit počet

kontrolorů, z čehož plynou vyšší mzdové náklady a také by se zvýšil počet soudních sporů. Z judikatury Nejvyššího správního soudu můžeme odvodit, že švarcsystém není z pohledu spravedlnosti ve všech případech vykonáván a každý případ se musí posoudit individuálně.

Měli bychom také posoudit vliv na nezaměstnanost a na příjmy veřejného rozpočtu. Při úplném zákazu švarcsystému a jeho nulovou tolerancí by mohla nastat situace, kdy z evidovaného jednoho milionu aktivních osob samostatně výdělečně činných se stane určité procento osob nezaměstnaných. Tím státu opět porostou náklady v souvislosti se sociálními dávkami.

Odvodová povinnost zaměstnavatelů je vysoká, proto někteří využívají švarcsystém. Jeho zákaz nepřiměje zaměstnavatele zaměstnat všechny osoby vykonávající zastřený pracovní vztah. Příjmy do veřejného rozpočtu se tedy zvýší jen nepatrně.

10.2 Legalizace švarcsystému při zachování současné míry zdanění

Debat o legalizaci švarcsystému proběhlo médií již nespočet. O povolení tohoto systému se prosazoval v roce 2009 tehdejší ministr práce a sociálních věcí Petr Nečas. V rámci protikrizového opatření navrhl zlegalizovat švarcsystém tzv. na zkoušku po dobu dvou let. Výhodu spatřoval ve snížení nákladů firem na pracovní síly a tím i snížení nezaměstnanosti. Švarcsystém je totiž z jeho pohledu velmi těžko kontrolovatelný. (MPSV, 2009)

Povolení výkonu závislé práce mimo pracovněprávní vztah by mělo nedozírné následky nejen v oblasti veřejných rozpočtů, ale také v oblasti pracovního práva. Žádný zaměstnavatel by neplatil dobrovolně to, co nemusí, tím by se v jednom okamžiku všichni zaměstnanci propustili a v zápětí najali jako OSVČ.

Veřejné rozpočty by utrpěly obrovský propad. Nejvíce by legalizace švarcsystému postihla nízkopříjmové zaměstnance, kteří by museli platit pojištění z minimálních základů, a tím by se jejich příjem ještě snížil.

10.3 Legalizace švarcsystému při úpravě odvodové povinnosti

Příčinu hojného využívání švarcsystému můžeme v České republice přisoudit velmi rozdílným zdaněním zaměstnanců a podnikajících fyzických osob. Výhody plynoucí pro zaměstnavatele při využití tohoto systému převyšují případná rizika z jeho prokázání a následného postihu. Také zaměstnanci jsou motivováni vystupovat jako OSVČ, protože jim zaměstnavatel může nabídnout vyšší příjem, který navíc nepodléhá tak vysokému zdanění jako u pracovního poměru.

V této kapitole nastíním řešení, které by mohlo zachovat svobodné rozhodování, zvýšit příjem do státního rozpočtu a snížit motivaci k využívání švarcsystému.

10.3.1 Přiblížení daňových a vyměřovacích základů

Důležitým krokem pro srovnání rozdílů mezi zdaněním zaměstnanců a OSVČ je vyrovnat rozdíly mezi výší základů daně a vyměřovacích základů u jednotlivých subjektů. Základ daně u závislé činnosti je tvořen hrubou mzdou a pojištěním hrazeným zaměstnavatelem. V případě švarcsystému jsou pro stanovení základu daně u OSVČ využívány paušální výdaje.

Právě paušální výdaje hrají významnou roli při zdanění podnikatelů. Jejich výše a možnost využití by se měla značně omezit. Určitá redukce byla zavedena již v roce 2013, ale jedná se spíše o kosmetickou úpravu než o krok ke zlepšení situace s inkasem daně z příjmů dle § 7.

Hlavním smyslem paušálních výdajů je snížení administrativní zátěže pro podnikatele. Jak jsem uvedla v předchozích kapitolách, existuje zákon č. 235/2004 Sb. o dani z přidané hodnoty, který ukládá povinnost poplatníkovi vést evidenci s veškerými zdanitelnými plněními a údaji o dani na vstupu. Tato povinnost vzniká v případě, kdy osoba povinná k dani bude mít za nejvýše 12 předcházejících měsíců obrat vyšší než 1 000 000 Kč. V takovém případě nemůžeme uvažovat o snížení administrativní náročnosti. Z tohoto důvodu bych prosadila zákaz stanovení základu daně z příjmů prostřednictvím paušálních výdajů pro plátce daně z přidané hodnoty.

Zredukovat by se měla i výše paušálních sazeb. Výdaje stanovené paušální částkou by se měly blížit skutečnosti. Porovnáme-li příjmy dvou shodných řemesníků, z nichž jeden eviduje skutečné výdaje a jeden výdaje stanovuje procentem, měly by se výdaje zhruba rovnat. Dokonce by měly být výdaje stanovené procentem o něco nižší, protože stát poskytuje podnikateli určitou službu tím, že mu uleví od evidence veškerých transakcí.

Sazby paušálních výdajů se nyní pohybují od 40 % do 80 %, jejich vývoj je popsán v kapitole 6. U všech činností došlo od roku 1990 ke zvýšení sazby minimálně o 15 %, a u živnosti řemeslné dokonce až o 50 %. Doporučila bych paušální sazby výrazně snížit (například na hodnoty platné v letech 1993 až 2005), protože takto vysoké paušály nenajdeme jinde v Evropě. Například v Rakousku je zavedený paušál pro podnikatele ve výši 12 %.

V případě, že omezíme využívání paušálních výdajů pro plátce daně z přidané hodnoty a snížíme paušální sazby pro jednotlivé činnosti, nemusí již stát stanovovat maximální limity, jako je tomu dnes u některých činností (ve výši 800 000 Kč).

Navrhované řešení zdanění živnostníků by zvýšilo inkaso daně z příjmů a zefektivnilo kontrolu státu nad skutečnými výdaji podnikatelů. Vzhledem k množství podnikatelů (případných voličů) evidovaných u MPO jsou tyto změny těžko realizovatelné, protože ne všechny politické strany by se k tak razantním krokům odhodlaly a dokázaly je prosadit.

Základ daně z příjmů ze závislé činnosti by se měl také upravit. Tento základ je tvořen hrubým příjmem a hrazeným sociálním a zdravotním pojištěním. Základním pravidlem zaměstnávání je to, že by si zaměstnanec měl na svou mzdu vydělat, a to nejen na hrubý příjem, ale i na to pojištění, které platí zaměstnavatel. Zavedení superhrubé mzdy však nebylo určeno pro zvýšení výkonnosti zaměstnanců, ale pro zvýšení transparentnosti vedlejších mzdových nákladů zaměstnavatele.

Pro určité přiblížení ke zdanění podnikatelů by se měla zavést paušální částka výdajů, které zaměstnanec vydal v rámci udržení zaměstnání. Jednalo by se například o výdaje na dopravu, ubytování atd. Poplatník by mohl uplatnit skutečné výdaje do

určitého limitu nebo paušální částku. Takovou úpravu základu daně u závislé činnosti můžeme nalézt ve všech analyzovaných právních normách v kapitole 8 (Německo, Rakousko, Francie). Jedná se o určitou sociální výpomoc státu pro zaměstnance v době, kdy mnoho osob musí do práce dojíždět i větší vzdálenosti.

10.3.2 Úprava sazeb

Příjmy veřejného rozpočtu při pracovním poměru a švarcsystému jsou tvořeny daní z příjmů fyzických osob a pojistným na sociální a zdravotní pojištění. V předchozí části jsme si vyrovnali rozdíly u základů daně u jednotlivých subjektů, nyní se budeme zabývat výší sazeb.

U daně z příjmů je stanovená jednotná daň ve výši 15 %. V tomto příjmu se tedy rozdíly v daňových příjmech vyrovnají samotnou úpravou základu daně. Významný rozdíl v odvodech zaměstnance a OSVČ zůstává v pojistném na sociální a zdravotní pojištění.

Sazby pojistného jsou u daných subjektů stejné, liší se vyměřovací základy. Zaměstnanci se počítá pojištění z hrubého příjmu, kdežto OSVČ má vyměřovací základ ve výši 1/2 daňového základu. V rámci sociální spravedlnosti, kdy zdravotník neřeší, zda ošetřuje podnikatele nebo zaměstnance, se zdá tato úprava dosti nespravedlivá. Stát by se měl zamyslet také nad tím, že vyšší než minimální pojištění si platí jen čtvrtina OSVČ, tudíž se jim budou vyplácet minimální důchody a to může vést k dalším nákladům při zvýšení žádostí o sociální dávky.

Řešení této situace bych viděla v úpravě vyměřovacího základu u OSVČ na stejnou výši jako je daňový základ. Zároveň bych ponechala maximální i minimální vyměřovací základy pro korekci příliš vysokých a nízkých odvodů.

Mohlo by se zdát, že touto úpravou znevýhodním podnikatele, protože to jsou oni, kdo hradí za zaměstnance poměrnou část jejich pojištění. Z tohoto důvodu bych zavedla slevy z odvodů podnikatelů, kteří mají zaměstnance. Stát by touto slevou motivoval podnikatele k využití zaměstnanců pro výkon své činnosti. Tím by se snížila

nezaměstnanost a stát by výpadek příjmů z důvodu poskytnuté slevy vykompenzoval nižšími platbami na sociální dávky.

10.4 Zhodnocení

V předchozím textu jsem nastínila možnosti řešení problému se zastřeným pracovním poměrem. Každá varianta přináší svá pozitiva i negativa. Úplně nejhorší situace, která by mohla nastat, je zlegalizování švarcsystému, pokud se dostatečně neupraví legislativa. Tato varianta přináší obrovský propad veřejných financí ať z pohledu daně z příjmů, tak v rámci pojistného na sociální a zdravotní pojištění. Žádným způsobem také nemotivuje podnikatele k zaměstnávání pracovníků. Jediné pozitivum můžeme spatřovat ve snížení nákladů podnikatele a tím v možnosti lepšího rozvoje podniku a překonání krize.

Další varianta je úplný zákaz švarcsystému s přísnějšími sankcemi a kontrolami. Toto řešení je pro stát velice nákladné, protože prokázání švarcsystému je obtížné a musela by se navýšit kontrola podnikatelů. To nepodpoří ani podnikatele, který se v tu dobu nemůže věnovat své podnikatelské činnosti, ani státní kasu, protože se zvýší mzdové náklady. Navíc judikatura Nejvyššího správního soudu se vyvíjí velmi rozmanitě a nikdo nedokáže predikovat, zda soud rozhodne ve prospěch tohoto systému nebo potvrdí závěry kontrolního úřadu.

Nejvyšší správní soud zastává myšlenku, že pokud se osoba samostatně, bez žádného nátlaku a při zvážení veškerých důsledků rozhodne vstoupit do obchodněprávního vztahu, neměl by jí v tom stát bránit.

Tento názor sdílím prostřednictvím poslední varianty. Legalizace švarcsystému při úpravě legislativy zanechává občanovi svobodnou volbu při rozhodnutí o svém podnikání a zároveň neznevýhodňuje zaměstnance, kteří nyní odvádějí do veřejných rozpočtů daleko více finančních prostředků. Nastala by situace, kdy se zdanění podnikatelů a zaměstnanců přibližuje a pomyslné nůžky znázorněné na grafu č. 1 se postupně budou zavírat.

Hlavním přínosem této varianty je spravedlivé zdanění fyzických osob a podpora zaměstnanosti. Zaměstnanci díky možnosti uplatnění výdajového paušálu na dopravu mohou být flexibilnější na trhu práce.

Zaměstnavatelé jsou motivováni poskytnutou slevou a budou raději využívat pro výkon své činnosti zaměstnance. Tato sleva jim také určitým způsobem vykompenzuje vyšší daňovou povinnost. Stát tedy získá vyšší příjmy do veřejných rozpočtů a ušetří na výdajích na podporu v nezaměstnanosti.

Negativní důsledek, který toto řešení obnáší, je jeho těžké prosazení v současné době. Většina politických stran chce podporovat drobné podnikatele a jsou toho názoru, že zvýšení zdanění živnostníků by mohlo zhoršit ekonomickou situaci České republiky.

Implementace této varianty do právního systému by trvala delší období, jelikož by zasahovala do mnoha právních úprav. Podíváme-li se na politickou situaci za posledních pár let, nemyslím, že by se podařilo zavést tak podstatnou změnu.

11 Závěr

Švarcsystém, zaměstnávání na živnostenský list, výkon zastřené závislé činnosti těmito všemi a ještě mnoha dalšími výrazy můžeme identifikovat situaci, kdy se ze zaměstnance stává živnostník. Důvodů pro využití švarcsystému můžeme nalézt několik, nejvýznamnější je daňová optimalizace jak ze strany zaměstnavatele, tak ze strany OSVČ.

V České republice je švarcsystém velmi rozšířený i přes jeho zákaz a vysoké pokuty. Definice závislé práce jsou zahrnuty do mnoha právních norem a judikatur. Výklad a znaky závislé práce nám určují, zda se jedná o pracovněprávní vztah, obchodněprávní vztah nebo o nelegální činnost. Závisí na posouzení mnoha faktorů. Dle rozhodnutí soudu nemá kontrolní úřad jistotu o výkonu zastřené závislé činnosti ani při splnění všech podmínek a každý případ tak musí řešit individuálně.

Diplomová práce podrobně rozebírá právní úpravu závislé práce z hlediska zákona o zaměstnanosti, zákoníku práce, zákona o daních z příjmů a judikatury Ústavního soudu a Nejvyššího správního soudu. Tyto právní normy prošly mnoha úpravami. Nejnovější změnou je zahrnutí výkonu závislé práce mimo pracovněprávní vztah do nelegální práce dle zákona o zaměstnanosti. Tato změna je účinná od roku 2012, současně byly navýšeny postihy za výkon nelegální práce.

Míru švarcsystému nesnížilo ani zvýšení finančních postihů a inkaso daně z příjmů z podnikání se stalo pro státní rozpočet nevýznamné. Tyto skutečnosti naznačují, že současná legislativa problém se švarcsystémem nedokáže vyřešit.

Z posouzení daňových dopadů vyplývá, že zaměstnávání na živnostenský list se vyplatí především zaměstnavatelům, sníží se jim povinné odvody a nemusejí plnit povinnosti vyplývající ze zákoníku práce. Živnostníkům již tolik výhod z výkonu zastřené závislé činnosti neplyne, můžeme hovořit o určité svobodě a vyšším příjmu, přicházejí však o placenou dovolenou, nemocenské pojištění, zaměstnanecké benefity a kromě jiného i o výpovědní lhůtu a odstupné.

OSVČ podléhají nižšímu zdanění díky možnosti využití velmi vysokých paušálních výdajů, nižšímu vyměřovacímu základu pro pojistné a nemusejí být účastny na nemocenském pojištění. Mohli bychom začít pochybovat o sociální spravedlnosti, kdy zaměstnanci přispívají do veřejného rozpočtu mnohokrát více než osoby samostatně výdělečně činné.

Švarcsystém se stává velmi nebezpečným do budoucna tím, že si vyšší než minimální sociální pojištění platí jen čtvrtina OSVČ. Tito poplatníci si často neuvědomují, že jim bude vyměřen minimální důchod a dostatečně se na stáří nepřipravují. Můžeme tedy očekávat situaci, kdy mnoho živnostníků bude závislých na sociálních dávkách od státu.

Na nerovném zdanění podnikatelů a zaměstnanců mají nejvyšší vliv paušální výdaje. Dle porovnání s Německem, Rakouskem a Francií poskytuje Česká republika možnost využít několikanásobně vyšší paušály pro živnostníky než analyzované země. To se podepisuje i na množství živnostníků evidovaných na Ministerstvu průmyslu a obchodu. Průměrně podniká v České republice o 1,3 % více osob než v Evropské unii. Více živnostníků se vyskytuje jen v přímořských nebo méně rozvinutých zemích.

V práci analyzuji dopady třech možných variant, které by mohly v souvislosti s řešením švarcsystému nastat. Rozebrala jsem možnost přísnějšího zákazu švarcsystému, legalizaci švarcsystému při zachování současné právní úpravy a při změně legislativy.

Na základě zjištěných údajů jsem dospěla k doporučení varianty, kdy se švarcsystém legalizuje a zároveň se provede výrazná úprava legislativy. V řešení jsem doporučila přiblížit míru zdanění mezi zaměstnancem a osobou samostatně výdělečně činnou.

Abychom vyřešili problém se švarcsystémem, musíme zaměřit na snížení motivace pro jeho využívání. Tím že zvýšíme zdanění živnostníků, se sníží motivace zaměstnanců vykonávat závislou činnost v rámci obchodněprávního vztahu. Zavedení slevy pro podnikatele, kteří mají zaměstnance, se zvýší motivace k využívání pracovněprávního poměru pro výkon podnikatelské činnosti.

Navrhované řešení má pozitivní vliv na nezaměstnanost, státní výdaje, veřejné příjmy, svobodu při rozhodování jedince a sociální spravedlnost. Abychom dokázali potlačit švarcsystém, musela by panovat celospolečenská shoda na tento systém. Jedná se o souznění výkladu zákona mezi vládou, úřady, soudy a veřejností.

Cílem diplomové práce bylo analyzovat právní pohled a daňové dopady švarcsystému na jednotlivé subjekty. Myslím, že cíl práce byl naplněn a doporučované řešení by se mohlo využít jako inspirace pro řešení problematiky týkající se švarcsystému.

12 Summary and keywords

In this thesis a special form of illegal employment called “švarcsystém” is analysed. This term applies to a kind of employment based on the Trade Licence Certificate. It concerns a situation in which an entrepreneur uses services of another entrepreneur for performing common tasks, despite being obliged to secure the performance of such tasks by his own employees.

“Švarcsystém” is used by a lot of employers in the Czech Republic. The reason for making contracts based on Commercial Code is simple. According to the tax system and the system of health and social insurance it is more beneficial for an employer than making contracts based on Labour Code.

The employer does not need to guarantee any labour rights and does not have to pay so much money to an employee. For employees this system is not so advantageous as for employers. On the one hand, they receive a higher income because of the tax system, on the other hand they lose rights from the Labour Code like the entitlement to holidays or the claim for compensation.

I have described legal regulations and judgments of Czech courts. In the past twenty years our legislators have changed legislation of employment many times. Nowadays “švarcsystém” is considered illegal and there are high penalties. Despite the prohibition the revenues from the tax on business are insignificant.

In this thesis tax consequences are analysed and a number of the illegally self-employed is predicted. Then there are comparisons with other states especially Germany, France and Austria.

I assessed three types of solutions of the “švarcsystém”. The first one is a strict prohibition. The second one is legalization without any changes in law and the last one is legalization with amending legislation. From my point of view the solutions mentioned last have the most positive effects.

If the conditions for employees as well as for traders are the same, there will be no interest to disguise employment relationships. Therefore the parties of the contract will have a full liberty to decide what is more suitable for them. I suggest settling the obligation of the tax and insurance payment for the employees and the traders.

The aim of the thesis was to describe and analyse the problem of “švarcsystém” from the legal and financial aspects. I hope that I have managed to elaborate a good possibility which can be used in the company.

Keywords

Švarcsystém, self employed, Trade Licence Certificate, employment

13 Seznam literatury

- 1) BENNER, G. Bin ich (Schein)Selbständig oder abhängiger Arbeitnehmer? e-Recht24.de [online]. 2012[cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://www.e-recht24.de/artikel/arbeitsrecht/189.html>
- 2) Budete danit paušálem? Připravte se na změny. In: BusinessInfo.CZ: Oficiální portál pro podnikání a export [online]. 14.2.2014. [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/danove-pausaly-u-dane-z-prijmu-za-rok-2013-46607.html>
- 3) Český statistický úřad. [online]. [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?cislotab=PRA1010CU&kapitola_id=3&n ull
- 4) DESTATIS: Statistisches Bundesamt. In: [online]. [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/Indikatoren/LangeReihen/Bevoelkerung/lrbev03.html>
- 5) DOLEŽÁLEK, Vít. Jak poznat švarcsystém. In: [online]. 9.5.2008. [cit. 2013-10-15]. Dostupné z: <http://finexpert.e15.cz/jak-poznat-svarcsystem>
- 6) FUČÍK A PARTNEŘI. Švarcsystém v druhé polovině roku 2013. In: [online]. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.fucik.cz/cs/novinky/svarcsystem-v-druhe-polovine-roku-2013>
- 7) HAŠOVÁ, Tereza. Švarcsystém v roce 2012: Čtěte detailní pohled právnický. In: [online]. 5.3.2012. [cit. 2013-11-23]. Dostupné z: <http://ohrozeny.podnikatel.cz/clanky/svarcsystem-v-roce-2012-ctete-detailni-pohled-pravnicky/>
- 8) <http://www.financnisprava.cz/cs/dane-a-pojistne/analyzy-a-statistiky/udaje-z-vyberu-dani>
- 9) Informace o činnosti daňové správy České republiky za rok 2008. In: Finanční správa [online]. [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: http://www.financnisprava.cz/assets/cs/prilohy/fs-vysledky-cinnosti/Informace_o_cinnosti08.pdf
- 10) KAPOUN, R. Aktuální průvodce problematikou nelegálního zaměstnávání pro podnikatele. Olomouc: Anag, 2012. 102 s. ISBN 978-80-7263-755-3
- 11) KUČERA, Petr. Čísla kolem „Mládkových parazitů“: Daňové paušály využívá polovina plátců. In: Deník Insider [online]. [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: <http://www.denikinsider.cz/cisla-kolem-mladkovych-parazit-danove-pausaly-vyuziva-polovina-platcu/?eid=599>

- 12) Listina základních práv a svobod. In: Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. 1992. Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>
- 13) Ministerstvo práce a sociálních věcí. Petr Nečas: Švarcsystém bych povolil všem do roku 2011. In webové stránky MPSV [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2009 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/6271>
- 14) Ministerstvo průmyslu a obchodu. [online]. [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://www.rzp.cz/statistiky.html>
- 15) MORÁVEK, D., 2012. Sedm znaků, které prokazují švarcsystém. [online]. [cit. 2013-11-02]. Dostupné z www: <http://www.podnikatel.cz/clanky/7-znakuktere-prokazuji-svarcsystem/>
- 16) ODBOR LEGISLATIVY, INFORMACÍ A PORADENSTVÍ HOSPODÁŘSKÉ KOMORY ČESKÉ REPUBLIKY. Jak na švarcsystém. [online]. 2012, s. 8 [cit. 2013-10-03]. Dostupné z: <http://www.komora.cz/hk-cr-jak-na-svarcsystem.aspx>
- 17) PELC, Vladimír a Petr PELECH. Daně z příjmů: s komentářem. 13. vyd. Olomouc: ANAG, 2013. 1055 s., sv. Daně (ANAG). ISBN 9788072637843.
- 18) Percentage of self-employed by sex, age groups and household composition. Eurostat. [online]. [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfst_hhsety&lang=en
- 19) Pokyn č. D-285 k aplikaci § 6 odst. 1 a 2 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, vze znění pozdějších předpisů, a vymezení tzv. závislé činnosti, čj. 53/79983/2005-532. Dostupné z: <http://www.financnisprava.cz/cs/dane-a-pojistne/legislativa-a-metodika/pokyny-d/casove-cleneni/2005/pokyn-d-285-1672>
- 20) Poradce: Daňový řád s komentářem. Český Těšín: Poradce, s.r.o, roč. 2011, č. 4. ISSN 12112437.
- 21) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. února 2004, č. j. 2 Afs 62/2004
- 22) Rozsudek Nejvyššího správního soudu, č. j. 1 Afs 53/2011-208
- 23) Rozsudek Nejvyššího správního soudu, č. j. 2 Afs 173/2005-99
- 24) Rozsudek Nejvyššího správního soudu, č. j. 5 Afs 22/2003-55
- 25) Rozsudek Nejvyššího správního soudu, č. j. 7 Afs 143/2005-67
- 26) Rozsudek Nejvyššího správního soudu, č. j. 7 Afs 72/2008-97
- 27) Rozsudek Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 168/02
- 28) Rozsudek Ústavního soudu ze dne 14. února 2008, sp. zn. III. ÚS 697/07
- 29) Rozsudek Ústavního soudu ze dne 31. srpna 2003, sp. zn. II. ÚS 69/03
- 30) Rozsudek Ústavního soudu ze dne 6. prosince 2001, sp. zn. III. ÚS 410/01

- 31) Rozsudek Ústavního soudu ze dne sp. zn. I. ÚS 352/04
- 32) Stanovisko k nové definici nelegální práce. In: MPSV [online]. 28.3.2012. [cit. 2013-11-02]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/obecne/prav_predpisy/vyklady/svarcssystem
- 33) Statistik Austria: Die Informationsmanager. [online]. [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: http://www.statistik-austria.com/web_de/statistiken/arbeitsmarkt/erwerbstaetige/selbstaendige_mithelfende/index.html
- 34) ŠTĚTKA, Jan. Ten, který rozjel švarcystém a skončil na dlažbě. In: [online]. 16.2.2012. [cit. 2013-10-14]. Dostupné z: <http://ekonom.ihned.cz/c1-52306170-ten-ktery-rozjel-svarcssystem-a-skoncil-na-dlazbe>
- 35) VANČUROVÁ, Alena a Lenka LÁCHOVÁ. Daňový systém ČR 2010. 10. vyd. V Praze: 1. VOX, 2010, sv. ISBN 9788086324869.
- 36) VANČUROVÁ, Alena. Daňové aspekty Švarc-systému. In Sborník konference Daně - teorie a praxe 2009. Brno: AKADEMIE STING, 2009. ISBN 978-80-86342-85-6.
- 37) VLACH, J. a kol. Sociální a ekonomické postavení osob samostatně výdělečně činných v ČR v roce 2012. In webové stránky Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí. [online]. Výzkumný ústav práce asociálních věcí, 2013 [cit. 5. 3. 2014]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_355.pdf
- 38) VRTALOVÁ, Jana a Lucie BARTUŇKOVÁ. Dopady provozování švarcystému ve sportovním odvětví na zaměstnavatele, zaměstnance a stát. In: 2012, s. 8. ISBN 978-80-7248-800-1. Dostupné z: http://www.ondrejsimpach2.ic.cz/publikace/konference_mezinarodni/MKD_KA_RVINA_2012/pdf/sekce_2-3/vrtalova_bartunkova.pdf
- 39) ZAJÍČKOVÁ, M., R. BOHÁČ a I. VEČEŘ, 2012. Základ daně z příjmů a DPH ve vybraných státech EU z pohledu daňové harmonizace. Praha: Leges, 470 s. ISBN 978-80-87576-21-2.
- 40) Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
- 41) Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů
- 42) Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů
- 43) Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů
- 44) Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti

14 Seznam tabulek

Tabulka 1: Sankce pro fyzickou osobu dle zákona o zaměstnanosti	14
Tabulka 2: Sankce pro právnickou osobu dle zákona o zaměstnanosti	15
Tabulka 3: Přehled paušálních výdajů fyzických osob:	18
Tabulka 4: Výpočet odvodů při pracovněprávním vztahu	30
Tabulka 5: Výpočet odvodů při obchodněprávním vztahu	31

15 Seznam grafů

Graf 1: Odvody do veřejných rozpočtů	32
Graf 2: Porovnání struktury veřejných příjmů z hlediska poplatníka	33
Graf 3: Komparace čistých příjmů	35
Graf 4: Porovnání daňově uznatelných nákladů	36
Graf 5: Porovnání celkového daňového zatížení při použití nejnižší sazby daně z příjmů fyzických osob	37
Graf 6: Počet podnikatelů – FO a zaměstnanců na 1 000 obyvatel ČR v letech 1993-2012	41
Graf 7: Inkaso daně z příjmů v letech 1993-2013 (v mil. Kč)	43
Graf 8: Vývoj počtu OSVČ v Rakousku, Německu a České republice na 1 000 obyvatel daného státu v letech 1994 až 2012	48
Graf 9: Počet osob samostatně výdělečně činných ve vybraných zemích Evropské unie v letech 2005 až 2012 (%)	50

16 Seznam příloh

Příloha č. 1: Pokyn č. D-285

Příloha č. 2: Přehled vývoje inkasa uvedených daní v ČR v letech 1993 až 2012
(v mil. Kč)

Příloha č. 3: Počet osob samostatně výdělečně činných v Evropské unii v letech
1995 až 2012 (%)

36/2005 FZ.
Pokyn č. D-285
k aplikaci §6 odst. 1 a 2 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z
příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a vymezení tzv. závislé činnosti,
čj. 53/ 79 983 /2005 – 532

Vyřizuje: JUDr.M.Salačová, l. 2568

Ministerstvo financí v zájmu zajištění jednotného uplatňování ustanovení §6 odst. 1 a 2 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, vydává tento pokyn.

Účelem tohoto pokynu je vymežit hranice pro správné stanovení způsobu zdanění příjmů daní z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti ve spojitosti s uzavřenými jinými než pracovněprávními vztahy, tj. určení správného způsobu zdanění v případech nesprávně uzavřených a formulovaných obchodněprávních a občanskoprávních vztahů z hlediska daňového.

Meritum pokynu vychází z platné právní úpravy a rozsudků Nejvyššího správního soudu a Ústavního soudu.

Při posuzování jednotlivých případů z hlediska zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů, je třeba vycházet z toho, zda se v konkrétním případě jedná o závislou činnost, zda posuzovaná činnost nese znaky závislé činnosti podle citovaného zákona o daních z příjmů, a nikoliv to, jakou právní skutečností byla tato činnost založena. Citovaný zákon o daních z příjmů sice používá pojem „závislá činnost“, avšak nutno podotknout, že tento pojem není zcela totožný s pojmem „závislá činnost“ z pracovněprávního hlediska. Pro kvalifikaci příjmů podřazených pro účely daně z příjmů pod ustanovení §6 citovaného zákona o daních z příjmů není rozhodující na základě jakého právního vztahu poplatníkovi příjmy plynou. Podstatným a základním rysem závislé činnosti je skutečnost, že není vykonávána zcela nezávisle, tzn. pod vlastním jménem, na vlastní účet a s vlastní odpovědností poplatníka, ale naopak podle pokynů toho, kdo odměnu za vykonanou práci vyplácí (plátce). Daní z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti jsou tak podrobeny nikoliv pouze příjmy plynoucí z pracovněprávních vztahů uzavřených podle zákoníku práce, ale pod takový způsob zdanění zahrnul zákonodárce i příjmy z obdobného poměru, přičemž tento jakkoliv dále nedefinoval, vymezil jej jen vzájemným vztahem plátce a poplatníka, a to povinností poplatníka dbát příkazů plátce (§6 odst. 1 písm. a) zákona). Současně za příjmy ze závislé činnosti pro účely zdanění prohlásil zákon i další příjmy, a to bez ohledu na právní skutečnost vznik příjmu zakládající (např. §6 odst. 1 písm. b) a písm. c) zákona).

Uvedené pojetí je založeno na materiálním posouzení závislé činnosti, kdy skutečně není rozhodující, na jakém formálním právním základě je předmětná činnost

vykonávaná. Je proto nezbytné stanovit materiální kritéria, při jejichž splnění se bude o závislou činnost jednat. Zákonné vymezení prostřednictvím pouhého plnění příkazů plátce, obsažené v citovaném ustanovení §6 odst. 1 písm. a) zákona se totiž ukázalo a ukazuje jako nedostačující a neschopné postihnout všechny reálně možné případy. Již ze samotné povahy věci je zřejmé, že k plnění příkazů (pokynů) plátce dochází prakticky do určité míry ve všech případech zadávání prací a činností (dodavatelských zakázek), tedy nikoliv pouze v rámci pracovněprávních vztahů (i při subdodávkách si má objednavatel právo kontrolovat a hlídat dodavatele, zda práci koná podle jeho přání a případně subdodavatele korigovat svými příkazy).

Vymezení pojmu „závislá činnost“ proto nemůže být redukováno pouze na činnost vykonávanou podle příslušných příkazů a pokynů, nýbrž se musí jednat o činnost skutečně závislou na osobě plátce. Prakticky to znamená, že definiční prvek závislosti při závislé činnosti tak bude dán především povahou vykonávané činnosti, znaky a okolnostmi, za kterých je práce vykonávána a zda na uzavření pracovněprávního vztahu je dán zájem obou smluvních stran.

Nejčastějšími znaky a okolnostmi indikujícími vztah závislé činnosti fyzické osoby a osoby od níž jí plyne příjem (dále jen „plátce příjmu“) jsou následující:

- plátce příjmu přímo či nepřímo ukládá úkoly, řídí a kontroluje fyzickou osobu a nese odpovědnost související s její činností,

- fyzická osoba má ve vztahu k plátcí příjmu obdobné postavení jako zaměstnanec,

- odměna za práci je vypočítána na základě délky pracovní doby nebo obdobným způsobem běžným při odměňování osoby v pracovněprávním vztahu,

- materiál, pracovní pomůcky, stroje a zařízení potřebné pro výkon činnosti jsou fyzické osobě poskytovány plátcem příjmu,

- vztah mezi plátcem příjmu a fyzickou osobou je dlouhodobý anebo soustavný, resp. fyzická osoba vykonává činnost dlouhodobě pouze pro jednoho plátce příjmu, a to osobně nebo prostřednictvím spolupracující osoby ve smyslu §13 zákona o daních z příjmu.

Náměstek ministra financí:

Ing. Dana Trezziová

Příloha č. 2: Přehled vývoje inkasa uvedených daní v ČR v letech 1993 až 2012 (v mil. Kč)

Daň	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Daň z přidané hodnoty	77 104	85 849	94 801	109 313	117 573	119 358	138 282	145 908	151 886	155 209
Daň z příjmů právnických osob	66 221	56 124	55 383	49 968	41 020	52 064	54 819	58 088	75 940	90 737
Daň z příjmů vyb. s rážkou	6 169	14 115	17 302	21 038	22 520	24 881	20 658	16 146	18 045	16 755
Daň silniční	4 335	4 147	3 930	4 321	4 565	4 373	5 226	5 587	5 283	5 512
Daň dědická	13	55	91	97	116	146	148	122	112	86
Daň darovací	156	389	357	296	350	427	405	413	475	601
Daň z převodu nemovitostí	616	1 645	2 768	3 464	4 488	5 677	6 271	5 439	5 834	7 171
Ost. příjmy, odvody, pok. a popl.	4 040	5 312	5 072	4 694	4 858	5 094	4 597	4 455	4 466	5 147
DPFO - podnikatelů	3 486	14 240	14 815	15 843	15 880	16 530	17 103	16 546	18 796	21 901
DPFO ze záv. činnosti	24 781	35 039	45 126	54 102	60 642	65 039	66 881	72 749	78 530	86 591
Daň z nemovitostí	3 434	3 658	3 778	3 991	3 938	4 138	4 271	4 469	4 535	4 576
Odvod z elektřiny ze slun. záření										
Odvod z loterií §41b ods.t.1										
Odvod z loterií §41b ods.t.2,3,4										
C E L K E M	190 355	220 573	243 423	267 127	275 950	297 727	318 661	329 922	363 902	394 286

Daň	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Daň z přidané hodnoty	164 856	184 320	208 413	217 784	236 385	255 190	253 612	269 547	275 394	278 231
Daň z příjmů právnických osob	96 978	106 526	137 432	128 865	155 674	173 590	110 543	114 746	109 312	120 461
Daň z příjmů vyb. srážkou	20 625	12 098	11 242	14 003	15 700	19 299	19 189	19 298	19 848	20 781
Daň silniční	5 738	5 509	5 191	5 428	5 915	6 002	4 795	5 100	5 187	5 206
Daň dědičná	100	100	103	124	109	115	88	87	78	71
Daň darovací	648	818	510	604	692	345	162	138	4 279	3 368
Daň z převodu nemovitostí	8 025	9 461	7 494	7 788	9 774	9 950	7 809	7 453	7 362	7 660
Ost. příjmy, odvody, pok. a popl.	4 923	5 099	5 252	4 977	4 250	4 281	3 784	3 487	3 109	3 039
DPFO - podnikatelů	22 131	24 040	26 583	17 854	17 003	17 749	5 565	7 987	2 939	3 261
DPFO ze záv. činnosti	94 653	102 627	110 662	111 633	126 388	115 180	111 042	111 842	119 373	119 787
Daň z nemovitostí	4 840	4 948	4 987	5 017	5 123	5 195	6 361	8 747	8 568	9 541
Odvod z elektriny ze slun. záření									5 939	6 403
Odvod z loterií §41b odst.1										1 287
Odvod z loterií §41b odst.2,3,4										4 649
C E L K E M	423 517	455 547	517 870	514 079	577 014	606 896	522 950	548 432	561 388	583 746

Příloha č. 3: Počet osob samostatně výdělečně činných v Evropské unii
v letech 1995 až 2012 (%)

GEO/TIME	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
European Union (28 countries)	14,9	14,9	14,7	14,6	14,6	14,6	14,5	14,6
Belgium	13,1	13,2	13,2	12,7	13,2	13,1	12,9	13,1
Bulgaria	12,0	11,4	10,9	10,7	11,0	11,8	10,8	10,5
Czech Republic	15,2	15,3	15,4	15,3	15,9	16,8	17,5	16,8
Denmark	:	:	:	:	:	7,1	8,5	8,4
Germany	10,8	10,9	10,5	10,4	10,5	10,4	10,4	10,5
Estonia	7,8	7,9	8,7	7,6	8,0	8,0	8,1	8,2
Ireland	:	15,1	15,6	15,8	16,1	15,4	15,0	14,8
Greece	29,3	29,2	28,8	28,9	29,3	29,7	30,4	31,4
Spain	16,3	16,3	16,4	16,5	15,8	16,0	15,6	16,3
France	9,8	10,2	10,4	9,7	10,3	10,7	10,7	10,6
Croatia	20,0	18,1	17,5	17,4	17,2	18,0	17,6	16,3
Italy	24,0	23,7	23,4	22,9	22,5	22,7	22,5	22,4
Cyprus	19,7	18,4	17,6	17,0	16,5	15,3	14,8	13,7
Latvia	9,0	9,7	8,9	8,6	9,7	9,9	10,1	10,3
Lithuania	13,9	13,2	11,7	10,0	10,2	9,1	9,0	9,6
Luxembourg	7,7	7,6	7,0	6,2	7,3	7,1	7,8	8,0
Hungary	13,1	12,1	11,8	11,6	11,9	11,8	11,4	10,9
Malta	13,6	13,7	13,8	13,2	13,4	13,8	13,2	13,0
Netherlands	11,8	12,5	12,6	12,8	13,3	14,2	14,3	14,7
Austria	11,7	11,8	11,8	11,2	11,0	11,3	11,4	11,1
Poland	20,0	19,5	18,9	18,5	18,4	18,8	18,8	18,5
Portugal	20,0	19,0	19,0	18,8	18,6	17,5	16,6	16,8
Romania	19,0	18,3	18,6	18,2	18,4	19,5	17,9	18,2
Slovenia	9,7	10,8	10,4	9,7	10,5	12,1	12,4	11,9
Slovakia	12,6	12,6	12,8	13,7	15,5	15,8	15,8	15,4
Finland	11,7	12,1	11,6	11,9	12,7	12,3	12,5	12,6
Sweden	:	:	:	:	9,3	9,4	9,1	8,8
United Kingdom	12,3	12,4	12,6	13,2	13,3	13,3	13,5	13,9
Turkey	:	26,7	25,7	25,1	25,2	24,3	23,4	22,7